

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Československá armáda a její důstojnický sbor mezi lety 1921-1938 pohledem
Důstojnických listů

Bakalářská práce

2022

Jindřich Fišer

a. k. a. Henry Vasco Stokoe

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická Akademický
rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jindřich Fišer a. k. a. Henry Vasco Stokoe**

Osobní číslo: **H19143**

Studijní program: **B7105 Historické vědy**

Studijní obory: **Ochrana hmotných památek (dvouoborové)**
Historie (dvouoborové)

Téma práce: **Československá armáda a její důstojnický sbor mezi lety 1921-1938
pohledem Důstojnických listů**

Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Důstojnické Listy byly prvorepublikovým periodikem Svazu československého důstojnictva a byly určeny výhradně pro důstojníky čs. armády. Obsahovaly odborné studie o taktice, zbraních výcviku apod., vyhlášky MNO, recenze knih s vojenským zaměřením. Jejich měnící se podoba v meziválečném období do jisté míry odrážela i vývoj čs. armády. Student na základě práce s odbornou literaturou vyhodnotí obsah a význam Důstojnických listů pro dobovou čs. armádu i pro její pozdější studium.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Kol. autorů, *Vojenské dějiny Československa*, III. díl, Praha 1987.

Karel STRAKA – Tomáš KYKAL, *Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932*, Praha 2013.

Jiří FIDLER, *Generálové legionáři*, Brno 1999.

Vojenský ústřední archiv Praha - fond Ministerstvo národní obrany
Důstojnické listy 1921-1938

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. března 2020

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. března 2022

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlašuji:

Práci s názvem Československá armáda a její důstojnický sbor mezi lety 1921-1938 pohledem Důstojnických Listů jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Jindřich Fišer a. k. a.
Henry Vasco Stokoe
v. r.

Poděkování

Na prvním místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu docentu Tomáši Jiránkovi za jeho vstřícnost, ochotu, trpělivost, čas a za konzultace a taktéž za jeho rychlou a vstřícnou zpětnou vazbu.

Dále bych rád též poděkoval zaměstnancům SOKa Kutná Hora a zaměstnancům SOA Praha za jejich vstřícnost a ochotu. Taktéž i zaměstnancům VUA Praha za jejich ochotu a pohotovost při zpracovávání rešerší. Obecně pak děkuji Ministerstvu obrany České republiky, toho času pod vedením ministryně Jany Černochové (ODS), za možnost bádát v rámci jeho rozsáhlé digitální studovny.

A konečně děkuji i mé rodině a mým blízkým za jejich trpělivost a podporu při psaní této práce.

Věnování

Tuto práci věnuji všem vojákům a důstojníkům prvorepublikové československé armády. Speciálně jí pak věnuji armádnímu generálovi Sergeji Nikolajevičovi Vojcechovskému, který je bohužel i přes nesmírné zásluhy o Československo stále značně nedocenenou postavou naší nejen vojenské historie.

ANOTACE

Předložená práce pojednává Československé armádě a jejím důstojnickému sboru v letech 1921-1938 z pohledu periodika Důstojnické Listy vydávaným Svazem Československého Důstojnictva od roku 1921. Práce je ukončena koncem první republiky tedy 30. zářím 1938.

KLÍČOVÁ SLOVA

Československá armáda, Československý důstojnický sbor, Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva

TITLE

Czechoslovak army and its Officer Corps between years 1921-1938 as seen by the journal Důstojnické Listy (Officer's Bulletin)

ANNOTATION

The presented thesis speaks about the Czechoslovak army and its Officer Corps between the years 1921 to 1938 as seen by the journal Důstojnické Listy (Officer's Bulletin) which has been produced by the Union of Czechoslovak Officer's Corps. This thesis ends on 30th September 1938

KEYWORDS

Czechoslovak army, Czechoslovak Officer Corps, Officer's Bulletin (Důstojnické Listy), Union of Czechoslovak Officer Corps

Obsah:

SEZNAM ZKRATEK	8
ÚVOD	10
1.1 Zhodnocení pramenné základny.....	11
2. Československá armáda a její důstojnický sbor v době 1. republiky	13
2.1 Utváření československé armády mezi lety 1918-1919.....	13
2.2 Italská vojenská mise.....	18
2.3 Francouzská vojenská mise.....	18
2.4 Sociální otázka československé prvorepublikové armády.....	25
2.5 Československé vojenské školství.....	29
2.6 Čs. armáda a její důstojnický sbor ve 20. letech.....	32
2.7 Čs. armáda a její důstojnický sbor ve 30. letech.....	38
3. Svaz československého důstojnictva	45
4. Výběr článků a někteří zajímaví autoři publikující v Důstojnických Listech	58
ZÁVĚR	63
PRAMENY A POUŽITÁ ODBORNÁ LITERATURA	66
4.1 Odborná literatura.....	66
4.2 Periodika.....	67
4.2.1. Zvláštní oddíl periodik.....	67
4.4 Webové stránky hlavní.....	68
4.4.1 Ostatní webové stránky.....	68
4.4 Zdroje pro obrazové přílohy.....	69
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	70

1. 1 Seznam zkratek

A – Avia

AČR – Armáda České republiky

Arm. generál – armádní generál

brig. generál – brigádní generál

c. a k.- císařsko-královská/é/ý

ČKD – Českomoravská Kolben – Daněk a.s.

čs. armáda – československá armáda

ČSOL – Československá obec legionářská

ČSR – Československá republika

D.V.- Domáci vojsko

div. generál – divizní generál

DL – Důstojnické Listy

g.š. – generální štáb/generálního štábu

gen.- generál

h.š.- Hlavní štáb

k. u. k. – kaiserlich und koniglich

kpt.- kapitán

L – Letov

Lk. -lehký kulomet

LN – Lidové Noviny

t. - lehký tank

mjr.- major

npor.- nadporučík

plk.-plukovník

por.-poručík

pplk.- podplukovník

RČS – Republika Československá

R-U – Rakousko – Uhersko, Rakouska – Uherska

ŘOP – Ředitelství opevňovacích prací

SČD – Svaz československého důstojnictva

Š – Škoda

škpt.- štábní kapitán

t.č.- toho času

TGM – Tomáš Garrigue Masaryk

t.k. - těžký kulomet

ÚV SČD – Ústřední výbor Svazu československého důstojnictva

v. v.- ve výslužbě

v. z. – v záloze

VHÚ – Vojenský historický ústav

VÚA – Vojenský ústřední archiv

VÚV – Výzkumný ústav vojenský

vz.- vzor

Zb. - Zbrojovka (nejčastěji Zbrojovka Brno)

ZVV – Zemské vojenské velitelství

ÚVOD

Téma této práce jsem si zvolil z toho důvodu, že mě již od dětství bavilo vojenství a jeho historie. Ostatně počítal jsem i s tím, že se budu vojenství i aktivně věnovat, nicméně prozatím to není vzhledem k mým zdravotním důvodům možné, tudíž se vojenství prozatím věnuji stále jen teoreticky.

V následující kapitolách a pasážích bych rád popsal základní prvky a organizaci československé armády v době první republiky a zvláštní pozornost bych rád věnoval pohledu důstojnický sbor, prostřednictvím archivních materiálů, odborné literatury a periodika Důstojnické Listy. Přičemž právě Důstojnické Listy považuji pro tuto práci za klíčový zdroj. Jedná se o periodikum, které vycházelo v letech 1921-1938 (1921 čtrnáctideník, od 1922 týdeník), a bylo určeno primárně pro důstojníky čs. armády. Díky tomuto periodiku jsem se mohl zaměřit i na téma Svazu československého důstojnictva, který je dnes již de facto velmi pozapomenutou institucí meziválečného Československa a který DL vydával. Z DL samotných vyberu taktéž několik zajímavých dobových článků, které zasadím do kontextu tehdejší doby a poukáži i na některé významné autory Důstojnických Listů.

Hlavním cílem této práce je zhodnocení pohledu Důstojnických Listů na československou armádu a její důstojnický sbor v období od roku 1921 do roku 1938. Práce by ale také měla čtenáři přinést přehled výzbroje a výstroje čs. armády a porovnání jejího vývoje mezi obdobími dvacátých a třicátých let.

Samostatnou kapitolu věnuji již zmíněnému Svazu československého důstojnictva, protože jeho názory a postoje pokládám za důležité k pochopení celé problematiky. Svaz, jako vydavatel Důstojnických listů předkládal svůj náhled čtenářům na armádu jako takovou. Je obecně známo, že armáda, včetně důstojnického sboru se těšila úctě nejen československých obyvatel, ale byla také uznávána na mezinárodním poli.

1.1 Zhodnocení pramenné základny

V rámci této pasáže mojí práce ve stručnosti zhodnotím pramennou základnu, ze které jsem vycházel. Půjde o pramennou základnu archivní, tedy o archivní fond odbočky SČD Kutná Hora nacházejícího se v SOKa Kutná Hora a ročenky pobočky SČD ve Velké Praze z let 1930-1938/39, které jsou k dispozici k online studiu na digitální badatelně Ministerstva obrany ČR. Z dobových periodik jsou hlavním pramenným zdrojem Důstojnické Listy, které jsou uloženy ve Vojenském historickém ústavu v Praze, které jsem měl možnost studovat prostřednictvím digitální studovny Ministerstva obrany ČR.

Archivní fond odbočky/ pobočky (samotné DL nemají v tomto jasno a často v člancích v rámci DL jsou tyto pojmy oba) SČD Kutná Hora je velmi obsáhlý. Nicméně obsahuje převážně účetní záznamy, což není tématem této práce, a tudíž pouze okrajově zmíním, že obzvláště záznamy 2x zrušeného tenisového kroužku jsou velmi zajímavé a lze z nich mimo jiné odvodit a potvrdit vysokou míru emancipace žen v době první republiky, jelikož se v tomto tenisovém klubu angažovaly velkou měrou manželky důstojníků z povolání či důstojníků záložních/ penzionovaných.¹ Je zajímavé, že ač byl tento tenisový klub přinejmenším dvakrát

zrušen, respektive záznamy nejsou zcela kompletní, a tak není jasné, zda byl tento tenisový spolek později znovu obnoven či nikoliv. Nicméně stále se jedná spíše o materiály účetního charakteru, kdy je však nutné jako zajímavost uvést, že ač byl tento kroužek dvakrát rozpuštěn, tak vždy končil své účetnictví jako bezeztrátové.² Ucelenější fond, nicméně až protektorátní, je pak fond odbočky SČD Čáslav, který též možno studovat v SOKa Kutná Hora, ale bohužel jde o fond týkající se až období od roku 1941 a tedy nelze ho použít pro tuto práci.

Každopádně více říkající už je v rámci výše uvedeného archivního fondu soubor materiálů týkající se spolkového života. Nicméně a zde podle mého nastává poněkud „začarovaný kruh“, vše společenské (ale i cokoliv jiného), co se v rámci kutnohorské odbočky (ale i jiných odboček) SČD uskutečnilo, se dříve nebo později objevilo v rubrice „Z činnosti odboček“, přímo v Důstojnických Listech, což považuji za velký problém, který de facto způsobuje jakési „cyklické opakování“ daných informací. Respektive nastává pak situace, kdy poznatky z archivu jsou totožné anebo „chudší“ než ty, z Důstojnických Listů.

¹ SOKa Kutná Hora, fond Pobočka SČD Kutná Hora, sign 30.

² SOKa Kutná Hora, fond Pobočka SČD Kutná Hora, sign 30.

To samé se pak týká i výše zmíněných ročenek, které víceméně shrnují vždy to, co už se ale vlastně bylo řečeno v rámci Důstojnických Listů (dále jen DL) respektive z jejich z výše uvedené rubriky, popřípadě z jiných rubrik DL.

A nyní už se tedy dostávám konečně k samotným Důstojnickým Listům, které jsou klíčové pro tuto bakalářskou a nejucelenější celek týkající se SČD. Nicméně, osobně se mi Důstojnické Listy studovaly stejně dobře, jako výše uvedené archivní zdroje a zde je nutné ocenit, že jsou Důstojnické Listy přístupné kompletní, včetně příloh. U Důstojnických Listů je však nutné poznamenat, že se v DL nachází mnoho překlepů, a dokonce se v nich místy vyskytují i písmena z abůky, což je podle mého názoru velmi zajímavý objev, ze kterého si možná lze odvodit liknavost sazečů v tiskárně A. Němce (kde de facto krom roku 1921 jinak DL vycházely), anebo liknavost odpovědných redaktorů a editorů, kteří přehlédli pravopisné chyby autorů. Možná je i kombinace obojího.³

Hlavním zdrojem byla pak odborná literatura uvedena jak v příloženém seznamu literatury, tak i v rámci poznámkového aparátu a citací pod čarou. Nicméně i zde je nutné říct, že i v odborné literatuře, se toho například k SČD příliš nenachází a obdobně je odborná literatura skoupá informací k Důstojnickým Listům. A pokud se v odborné literatuře informace k SČD nachází, tak jde spíše o hesla nebo v případě III. dílu Vojenských dějin Československa o ideově (komunisticky) zabarvený výklad, který je nicméně pravda poplatný době vzniku a je nutné taky přiznat, že tato konkrétní monografie vznikla až ve druhé polovině 80. let minulého století, tudíž je mnohem méně režimově tendenční než starší odborné publikace. Nicméně stále se jedná o relativně kvalitní publikaci, kterou lze pro její obsáhlost použít jakožto přehledovou literaturu.

Další dvě odborné publikace, ze kterých jsem hodně vycházel, jsou publikace Československá armáda v letech budování a stabilizace a Československá armáda Pilíř státu, které jsou sice novější a tím pádem bez ideologického patosu, nicméně jsou bohužel velmi stručné a hodí se pouze jako literatura doplňková, i když obsahují na druhou stranu velmi detailní výčet například vývoj stavů mužstva, což považuji za veliké plus těchto dvou publikací.

Jakožto další literaturu k obecnému vývoji čs. armády jsem využil Generálové legionáři od Jiřího Fidlera,⁴ Osud generála od Vladimíra Bystrova,⁵ Šéf štábu Obrany národa – Neklidný

³ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1930, 10 (46), str.1.

⁴ Jiří FIDLER, Generálové legionáři, Brno: Books s.r.o., 1999.

⁵ Vladimír BYSTROV, Osud generála: Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského, Praha: Academia, 2007.

život divizního generála Čeňka Kudláčka od Tomáše Jiráňka.⁶ A okrajově i některé další odborné publikace nebo odborné články.

Odbornou literaturu jsem doplnil i o poznatky načerpané z webových stránek (hlavně ze stránek VHU) a pro legislativní zdroje jsem užil webových stránek aspi.cz, kde se po registraci (je zdarma), dají dohledat de facto všechny zákony, nařízení vlády i vyhlášky z 1. republiky (a nejen z ní). Popřípadě, pokud jsem to vyhodnotil jako vhodné, užil jsem jako zdroj i některé dokumentární cykly z produkce ČT (například Historie CS).

V závěru zhodnotím úspěšnost mého celkového výzkumu a stručně shrnu nové, mnou objevené poznatky.

2. Československá armáda a její důstojnický sbor v době 1. republiky

Jedná se o základní přehled utváření a vývoje československé armády, který se pokusím na několika dalších stranách. Pro lepší přehlednost jsem vše rozdělil na tři vývojové fáze, které jsou vytvořeny na základě běžně odbornou literaturou jasně stanovené vývojové etapy.

2.1 Utváření československé armády mezi lety 1918-1919

V této kapitole se chci zaměřit na základní aspekty v utváření československé armády bezprostředně po 28. říjnu 1918 do počátku 20. let. Pro toto období jsou klíčové hlavně potyčky při obsazování čs. pohraničí, boje s Polskem o oblast Těšínská a boje s Maďarskou republikou rad o území Slovenska.

Pokud hovoříme o československé armádě a jejích počátcích, tak je vždy nutné zmínit, že vznikala již během 1. světové války prostřednictvím československých legií – ve Francii, Itálii a v Rusku, s tím, že čs. krajané nebo dobrovolníci působili i v srbské, britské armádě někteří i v armádě U.S.A., přičemž právě legionáři budou v československé armádě později ve vysokých funkcích.⁷ Nicméně ihned po vzniku republiky nebyli všichni legionáři ještě zpět ve vlasti (hlavně ti bojující v Rusku), tudíž v bojích o Těšínsko a Slovensko bylo nutné nasadit i vojáky bývalé r-u armády, kteří se právě navrátili zpět do svých domovů v nově vzniklém Československu. Právě z těchto bývalých r-u vojáků a důstojníků bylo tvořeno jádro

⁶ Tomáš JIRÁNEK, Šéf štábu Obrany Národa: Neklidný život divizního generála Čeňka Kudláčka, Praha: Academia, 2015.

⁷ Jiří FIDLER, Generálové legionáři, Brno: Books s.r.o., 1999, s. 5-22.

takzvaného Domácího vojska. Dalšími silami, se kterými se dalo počítat byl Sokol a různými dobrovolníky z řad obyvatelstva a českoslovenští legionáři z Francie a Itálie.⁸

Ke konci roku 1918 byl zaveden systém Zemských vojenských velitelství, který nahradil sborový systém R-U. Vzniklo Zemské vojenské velitelství Praha a Zemské vojenské velitelství Brno. V roce 1919 pak vzniklo nejprve Zemské vojenské velitelství pro Slovensko – nejprve v Košicích později v Žilině-, které se po Válce o Slovensko přejmenovalo na Zemské vojenské velitelství Bratislava. A dále pak vzniklo Zemské vojenské velitelství v Užhorodě, které ovšem v roce 1925 zaniklo a vtělilo se do nově vzniklého Zemského vojenského velitelství Košice. Po roce 1925 tak existovala 4 Zemská vojenská velitelství – Praha, Brno, Bratislava a Košice.⁹

Prvním úkolem domácího vojska bylo obsazení pohraničí a zajištění pořádku v něm. Protože v pohraničí se během období pozdního podzimu 1918 až ledna 1919 odehrálo několik incidentů způsobených místními Němci, kteří požadovali připojení k nově vzniklému Německému Rakousku nebo připojení k Německu a bylo zde i volání pro spojení Německého Rakouska a československých příhraničních oblastí a Německa (tehdy ještě vznikající Výmarská republika).¹⁰

Vznikla například i provincie Německé Čechy (Deutschböhmen), která měla výše uvedené cíle. Naštěstí existence této provincie měla, podobně jako ta u dalších podobných dvou podobných provincií, jepičí život a pohraničí se tak domácímu vojsku podařilo dostat záhy pod kontrolu, i když drobné incidenty přetrvávaly až do jara 1919. Obecně pak lze říci, že tyto německé tendence a snahy o odtrhnutí se měly hlavně charakter drobných incidentů a šarvátek s příslušníky Domácího vojska a československými úředníky české nebo slovenské národnosti.

¹¹ Každopádně je vhodné zmínit, že celou tuto obsazovací kampaň dodnes provází i určitá krvavá stopa, která se pojí se střelbou do davu protestujících v Kadani dne 4. března 1919, kdy došlo k vyhrocení situace mezi vojáky Domácího vojska a protestujícími Němci, přičemž vojáci Domácího vojska špatně vyhodnotili situaci na náměstí a pod tlakem dané chvíle a po vzájemném strhnutí si vlajek s Němci, zahájili vojáci Domácího vojska palbu z kulometu a ostatních svých zbraní do dlažby před protestujícím davem, přičemž odražené střely od oné

⁸ Miroslav BROFT a kolektiv, Vojenské dějiny Československa od roku 1918 do roku 1939 III. díl, Praha: Naše vojsko, 1987, s. 14-36.

⁹ Jan JANÁK, Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu II. Díl oddíl 1918-1945, Praha 1967, s. 168

¹⁰ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2013, s. 20-23.

¹¹ Tamtéž.

dlažby zabily či vážně zranily kromě mnoha německy mluvících obyvatel, i čtyři -někde uváděno pouze dva- české kolemjdoucí.¹²

Celková bilance tohoto masakru je několik desítek mrtvých, přičemž se jednalo převážně o ženy, děti a válečné invalidy převážně německy mluvícího obyvatelstva s tím, že mezi oběťmi bylo i Češi, a dokonce jedna z odražených střel z kulometu Domácího vojska zabila i jednoho z vojáků Domácího vojska. Zajímavé je, že dodnes se o této události příliš nemluví a obecně se dá říci, že často chybí i jakýkoliv výklad na téma obsazování čs. pohraničí Domácím vojskem na přelomu let 1918 a 1919. Také je nutné dodat, že celá nešťastná událost v Kadani, nikdy nebyla zcela došetřena a po Mnichovské dohodě, kdy nacisté zabrali československé pohraničí, se celá událost stala objektem nacistické propagandy.¹³

V samotných DL je například v 16. ročníku čísla 46. ze dne 12.11.1936 na celé obsazování pohraničí vzpomínáno. Konkrétně ve článku „*Zapomenutí vojáci našeho státního převratu*“ nacházejícím se na straně číslo 7 od kpt. Dělostřelectva v. v. JUDra Miroslava Hakena.¹⁴

Mezi 23. a 30. lednem 1919 pak proběhla takzvaná „Sedmidenní válka“ o oblast Těšínska. Poláci chtěli zabrat převážnou část Těšínska s odůvodněním, že na tomto území žije převážně polské obyvatelstvo a že Polsku na toto území plyne tedy nárok. Plus se Poláci ještě zaštitovali historickým nárokem na Těšínsko, který měl plynout z období, kdy toto území ve středověku spravovala převážně knížata polského rodu Piastovců. Československo pro změnu celou oblast potřebovalo hlavně z důvodu, že se v ní nacházel důležitý železniční uzel spojující Čechy a Moravu se Slovenskem. Oblast měla i hospodářsky-ekonomický význam z důvodu nalezišť uhlí a rozvinutého těžkého průmyslu. Tato válka skončila po několika příhraničních přestřelkách klidem zbraní a spor byl vyřešen rozdělením Těšínska na polskou část a československou část. Rozdělen byl i samotný Těšín, a to na Těšín (Polsko) a Český Těšín (ČSR).¹⁵

Nicméně v roce 1919 čekal domácí vojsko další úkol. Respektive již od počátku listopadu 1918 probíhalo obsazování Slovenska, kdy bylo nutné zajistit celé území Slovenska a donutit maďarské vojáky k odchodu. Do konce prosince 1918 se podařilo Domácímu vojsku

¹² Jirí, KOPICA Boj o pohraničí, Kadaň 2013. 113 s.

¹³ Kol. autorů, Státní politika vůči německé menšině v období konsolidace politické moci v Československu v letech 1918-1920, Praha: HÚ AVČR, 2002, s. 85-86.

¹⁴ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1936, 16(46) s.7.

¹⁵ Tamtéž s.7.

obsadit prakticky celé Slovensko. Problémy nastaly na počátku roku 1919, kdy Maďarům začínalo být čím dál více jasné, že přijdou až o 1/3 území. To bylo ještě více definitivní od druhé poloviny března, kdy bylo Maďarům nařízeno, aby se stáhli z doposud speciálně určeného území na rozhraní Slovenska v blízkosti hranic s Rumunskem.¹⁶

Maďaři na toto nařízení ale nereagovali. Situace vyvrcholila odstoupením tehdejší vlády v Maďarsku a došlo k nástupu socialistů, kteří se záhy spojili s komunisty a vznikla tak Maďarská republika rad (dále jen jako MRR) vedená Bélou Kunem.¹⁷ Béla Kun je sama o sobě velmi zvláštní postava historie, celkem jasně ilustrující chaos, který probíhal bezprostředně po první světové válce v některých zemích východní Evropy. Samotný Béla Kun byl po prohrané válce nakonec nucen se skrývat v emigraci, a nakonec se usadil v SSSR, kde byl v Moskvě popraven v rámci vrcholících stalinistických čistek na konci 30. let.¹⁸

Vzhledem k tomu, že Maďaři nesplnili ani ke konci března dané ultimátum, bylo rozhodnuto, že proběhne společný výpad československých sil doplněných o přítomné Italy, Francouze a Rumuny.¹⁹ Situace byla komplikována, ve smyslu kompetencí. V rámci této intervence Rumuni, kteří začali Maďary vytlačovat a vše skončilo vytlačěním Maďarů až na pravý břeh řeky Tisy a vznikl tak velký prázdný prostor, který se jevil vhodný k obsazení československými jednotkami.²⁰ K tomu součinností 6. divize generála Rossiho, 3. divize generála Hennocquea a II. samostatné brigády plukovníka Hanáka došlo, přičemž vše bylo na základě rozkazu ministra národní obrany Václava Klofáče a bez vědomí Edvarda Beneše a francouzských představitelů v Paříži.²¹ Protože Rumuni uzavřeli s MRR mír, mohli Maďaři přesunout svá vojska a začít zatlačovat spojenecká vojska zpět. Mezitím docházelo ke konsolidaci sil MRR, a tudíž ofenziva MRR neprobíhala zcela naplno.²²

Vzhledem ke špatným výsledkům Italů, respektive špatnému velení Italů bylo intenzivně jednáno o výměně italských důstojníků u československého vojska za francouzské.²³ Jakmile začalo k této výměně mezi 30. a 31. květnem 1919 docházet, rozhodla se MRR provést definitivní ofenzivu s cílem obsadit ideálně většinu Slovenska a přiblížit se co nejvíce

¹⁶ Tamtéž s. 7.

¹⁷ Tamtéž s. 7.

¹⁸ Encyklopédia Britannica Political system Béla Kun <https://www.britannica.com/topic/political-system> [29.05.2022]

¹⁹ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 61.

²⁰ Tamtéž s. 61.

²¹ Tamtéž s. 61.

²² Tamtéž s. 61.

²³ Tamtéž s. 61.

hranicím Uher před rokem 1918.²⁴ Po počátečních úspěších však začal vojskům MRR docházet dech, a nakonec vše skončilo 24. června 1919 příměřím a 30. června se pak definitivně vojáci MRR stahují ze Slovenska.²⁵ Konečná statistika zněla 864 padlých, přes 4 242 zraněných (součet 2 830 raněných a 1 412 nemocných) a 343 zajatých pro Československo. MRR pak měla 450 padlých, 10 688 zraněných (součet 3 691 zraněných a 6 977 nemocných) a 471 zajatých. Všechna čísla zahrnují důstojnictvo a mužstvo dohromady.²⁶

V těchto bojích veleli domácím vojsku plukovník Šnejdárka- (později generál, historikem Jiřím Fidlerem označován za českého Pattona-, podplukovník Antoine Paul Gillain a major Václav Vlasák. Této války se také účastnil v té době major Silvestr Bláha, který později v hodnosti divisního generála působil mezi lety 1929-1938 jako přednosta Vojenské kanceláře prezidenta republiky.²⁷

Během tohoto konfliktu zároveň probíhala jednání v Paříži, kde se mimo jiné jednalo o budoucnosti československé armády a dospělo se k rozhodnutí, že bude za pomoci Francouzů a jejich vojenské mise vybudována základní struktura československé armády podle francouzského vzoru.²⁸ Tedy že vznikne Hlavní štáb (později název změněn na Generální štáb) a Francouzi se budou podílet na vzdělávání československých důstojníků do doby, než bude vytvořena základní struktura vojenského vzdělávání v Československu.²⁹

Zde je také vhodné zmínit onu podle mě až paradoxní situaci, kdy Československu Francouzi ve 30. letech radili a pomáhali vypracovat koncepci pro budování opevnění, ale na podzim 1938 se v Mnichově postarali o to, aby se Československo muselo vzdát svého pohraničí včetně výše zmíněného opevnění ve prospěch nacistického Německa.³⁰

Dobovým cenným zdrojem jsou paměti generála Josefa Šnejdárka, který se po sedmidenní válce o Těšínsko účastnil i obsazování Slovenska, vydané roku 1939 pod názvem: „Co jsem prožil“, kde mimo jiné v několika kapitolách hovoří i o počátcích čs. armády. Generál Šnejdárka ve svých pamětech často zmiňuje i jiné později velmi významné důstojníky a generály naší armády.

²⁴ Tamtéž s. 61.

²⁵ Tamtéž s. 61.

²⁶ Tamtéž s. 61.

²⁷ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, Praha: 2013, s. 61.

²⁸ Tamtéž s. 61.

²⁹ Miroslav BROFT a kolektiv, Vojenské dějiny Československa od roku 1918 do roku 1939 III. díl, Naše vojsko, Praha 1987, s. 58-76

³⁰ Tamtéž s. 58-76.

2.2 Italská vojenská mise

V této části mojí práce bych rád shrnul Italskou vojenskou misi v Československu. Nicméně chci jí shrnout hlavně z vlastního úhlu pohledu. Italská vojenská mise v Československu neměla na rozdíl od té francouzské dlouhého trvání a podle mého názoru, ač jí nelze upřít určitý význam a určité zásluhy na prvotní konsolidaci československé armády, tak její výsledky, obzvláště pak na bitevním poli byly spíše nevalné.³¹

Osobně za největší problém italské vojenské mise v Československu považuji hlavně naprosté podcenění ze strany italských velitelů ohledně situace v sousedním Maďarsku. Kdy obzvláště v druhé polovině března 1919 byla situace v Maďarsku již velmi neklidná a bylo již naprosto jasné, že Maďaři se odmítnou stáhnout z demarkační linie, která byla na hranicích Slovenska s Rumunskem.³²

Dalším faktorem italských neúspěchů byla obecná špatná bojová morálka a špatné velitelské schopnosti Italů, který byly již jasně patrné za první světové války a kdy teoreticky nechybělo mnoho a Italské království mohlo válku de facto prohrát. Přičemž nejde ani tak o to, že by Italové nebojovali upřímně a srdcem, jako spíše o to, že jejich velitelské posty zastávali podle mého názoru lidé, kterým velmi často zcela chyběl vojenský způsob myšlení.

Samotné DL k působení italské vojenské mise v Československu neobsahují žádné detailnější informace, což je pravděpodobně způsobeno tím, že DL vycházely až od roku 1921 kdy už téměř dva roky italská vojenská mise v ČSR nebyla přítomna.

2.3 Francouzská vojenská mise v Československu, shrnutí jejích funkcí, její významní představitelé a její význam

Francouzská vojenská mise Československé armádě působila souběžně s italskou. Nicméně jak se ukázalo během dubna 1919 v průběhu bojů o Slovensko nebyla Italská vojenská mise příliš výkonná, tudíž od konce května 1919 začalo docházet k plnému nahrazování italských důstojníků v československé armádě důstojníky francouzskými. Důvody byly samozřejmě i jiné než jen chabé schopnosti italských velitelů.

³¹ Pplk. g. š. v. v. Rudolf KALHOUS, Budování armády, Praha: Mellantrich, 1935, s. 139-142.

³² Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2013, s. 48-53.

Například šlo i o důvod politický, jelikož bylo již jasné, že orientace československé politiky (včetně té zahraniční) bude směřována především na Francii, a nikoliv na de facto slabou a svým způsobem světově lomeno evropsky málo významnou Itálii.³³

Hlavním úkolem francouzské vojenské mise bylo vybudovat československou armádu. To znamená vytvořit základní struktury jako například Ministerstvo národní obrany, Hlavní štáb československé branné moci (francouzská terminologie pro generální štáb), vojenské školy a podobně.

S tímto úkolem byla spojena i potřeba stabilizovat situaci ohledně bojů s Maďarskou republikou rad na Slovensku, kde do té doby působící Italská vojenská mise československé armádě asistovala s nepříliš valným úspěch.³⁴ Dalším úkolem francouzské vojenské mise pak bylo prohloubení spolupráce mezi Československem a Francií a upevnění tohoto spojení, které jak se později ukázalo, nebylo nakonec příliš šťastné.³⁵

Klíčovými postavami působení Francouzské vojenské mise v Československu, která v Československu působila mezi lety 1919-1939 byli hlavně generálové Maurice Pellé a Eugène Mittelhauser, kteří zastávali mezi lety 1919-1925 i funkci náčelníka Hlavního štábu československé branné moci.³⁶ Zde je nutné poznamenat, že jejich práce byla velmi ztížena faktem, že během let 1919-1925 se vystřídal hned 11 ministrů – z toho však František Udržal gen. Syrový byli MNO 2x – Národní obrany.³⁷

V rámci studia Důstojnických listů, lze k působení Francouzské vojenské mise v Československu dohledat několik článků týkající se této vojenské mise. Tak třeba článek „*Styky naší armády s těmi cizími*“ z 20. října 1922 informuje:

“Francouzská mise, která jest u nás, nemohla nám dosud zříditi všechny ty ústavy, které má francouzská armáda, a pro nedostatek příslušných instruktorů a potřebných pomůcek, jak hmotných, tak i literárních. Je lépe pro nás, když naši nejlepší důstojníci odejedou na čas do Francie, aby různé obory vojenství studovali na místě samém. Tito se pak vrátí a na našich zřízených ústavech a kursech působí a vyučují naše důstojníky, čímž také armádní správa ušetří.

³³ Tamtéž s. 48-53.

³⁴ Tamtéž, s. 60-67.

³⁵ Tamtéž s. 60-67.

³⁶ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 60-79.

³⁷ Přehled vlád ČSR <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1918-1938-csr/> [10.06.2022]

Armádní správa vyslala již loni několik důstojníků do Francie a SHS. a nyní chce poslati též několik do Rumunska.

Uvádíme, které ústavy a kursy naši důstojníci již navštěvují a navštěvovati budou ve Francii: Dvouletá válečná škola v Paříži, vojenská odborná dvouletá škola u St. Cyru (pěchota), dělostřelecké učiliště ve Fontainebleau (11 měsíců), vyšší technický kurs dělostřelecký v Paříži (9 měs.), kurs dělostřelectva protiletadlového v Montargis (6 měs.), vysoká škola vzduchoplavecká v Paříži (dvouletá),

kursy pro letectvo v Caseaux a Bordeaux (6 měs.), aplikační škola jezdeckva v Saumuru (10 měs.), vojenské ženijní učiliště ve Versailles (10 měs.), kurs pro radiotelegrafii a telefonii v Metách (2 měs.), kurs bojové vozby ve

Versailles (10 měs.), účast na polních manévrech v Cimp de Mailly (měs.), praktická služba u dělostřeleckých pluků (6 měs.) a cyklus přednášek ve středisku pro praktické studium dělostřelectva v Metách (2 měs.), tělocvičná škola v Joinville (3 měs.), praktická služba u intendance v Paříži na dva roky, aplikační škola zdravotnictva ve Val de Grace v Paříži (9 měs.), návštěva ústavů, zabývajících se výrobou protiplynových masek A. R. S. v Paříži (3 měsíce.).“³⁸

Výše uvedený článek nastiňuje problematiku vojenského vzdělávání v rámci československé armády. Jak jsem uvedl výše, francouzská vojenská mise měla za úkol mimo jiné vytvořit koncepci vojenského vzdělávání. Toto vzdělávání mělo být utvořeno podle francouzského vzoru. Samotné důstojnické listy hodnotí význam francouzské vojenské mise velmi věcně v čísle 24 ročníku V. (1925) v shrnujícím článku, který je hned na úvodní straně.

Citované shrnutí zní: „Pokud jde o nás, naše sdružení, jeho vedení a orgány, ochotně konstatujeme, že reprezentanti francouzské armády v ČSR, třebas po určitém váhání – ostatně velmi snadno omluvitelném-, pochopili naše snahy a dovedli je oceniti.“

V roce 1921 dochází v Praze ke zřízení Válečné školy, která měla odkazovat na francouzskou École supérieure de guerre dnes známou jako École militaire. Zde chci uvést, že v období první republiky, někteří českoslovenští vysocí důstojníci měli možnost studovat přímo na francouzských vojenských školách.³⁹

³⁸ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1922, 2 (42), str.6.

³⁹ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 62-63.

Ke školství, respektive možnosti studovat na francouzských vojenských školách i pro děti čs. důstojníků, pak DL informují opakovaně a například v čísle 13. I. ročníku (1921) na straně č. 7 se lze konkrétně dočíst následující: „Jak bylo nedávno sděleno zřídilo ministerstvo školství a národní osvěty při Carnotově lyceum v Dijonu československé oddělení, do něhož bude ve školním roce 1921-1922 přijato 15-20 nadaných žáků středoškolských.“

Není pak bez zajímavosti, že se dále v tomto textu z DL dočíst o tom, že gen. Mittelhauser osobně vyčlenil pro tyto žáky roční stipendium 3000 franků, které mělo jednou ročně být vypláceno po dobu 3 let studia.⁴⁰

Asi těmi nejznámějšími byli generál Alois Eliáš, generál Heliodor Píka, generál Karel Husárek, generál Stanislav Čeček nebo parkourový jezdec a bronzový medailista z LOH 1936 podplukovník Otomar Bureš, kteří studovali přímo na École supérieure de guerre.⁴¹

Na Vysoké škole letecké v Paříži (L'école de l'air), pak například studoval generál Alois Vicherek.⁴² Zajímavou postavou pak je kapitán Jindřich Beran, který sice nastoupil na Vojenskou školu leteckou v Paříži nicméně vzhledem k událostem v roce 1938 jí nikdy nezačal aktivně studovat a v roce 1940 byl jedním z prvních československých padlých pilotů v tzv.: bitvě o Francii.⁴³

Jeden z informačních kursů pro generály a plukovníky ve Versailles pak absolvovali například i generál Karel Kutlvašr⁴⁴ pozdější velitel pražského povstání, armádní generál Sergej Nikolajevič Vojcechovský a někteří další vysocí důstojníci a generálové československé prvorepublikové armády.⁴⁵

Vysoká škola válečná v Praze byla zřízena k 1. listopadu 1921 v budově bývalé kadetky v areálu dnešního sídla Ministerstva obrany České republiky v Praze. Do roku 1938 absolvovalo tuto školu celkem 17 ročníků o 519 Čechoslovácích, 21 Litevcích a 3 Lotyších, přičemž oni Lotyši a Litevci tuto školu absolvovali v rámci spolupráce ČSR s Litvou a Lotyšskem.⁴⁶

⁴⁰ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (7), str. 7.

⁴¹ <https://www.valka.cz/Cecek-Stanislav-t10985> [10.06.2022]

⁴² <https://www.valka.cz/Vicherek-Alois-t55793> [10.06.2022]

⁴³ <https://www.valka.cz/11027-Jindrich-Beran> [10.06.2022]

⁴⁴ <https://www.valka.cz/Kutlvasr-Karel-t25558> [10.06.2022]

⁴⁵ Vladimír BYSTROV. Osud generála: Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského, Praha: Academia, 2007, s. 313-451.

⁴⁶ Vojenské školství meziválečného Československa <http://www.vhu.cz/vojenske-skolstvi-mezivalecneho-ceskoslovenska/> [09.06.2022]

Pro zajímavost je dobré uvést, že každý ročník, respektive každá třída byla pojmenována po nějaké tehdejší významné osobnosti. Proto existoval například ročník Maršála Foche nebo ročník Presidenta Masaryka. Studium bylo tříleté a po jeho absolvování získal student pamětní odznak a pamětní tablo a osvědčení.

Nicméně existovalo i mnoho dalších vojenských škol. V Hranicích na Moravě působila Vojenská akademie v Hranicích, která byla jakýmsi ekvivalentem dnešních vyšších odborných škol. V rámci středoškolského vzdělání bylo možné při divisních velitelstvích navštěvovat Školu pro důstojníky v záloze. Dále existoval propracovaný systém různých vojenských učilišť se zaměřením na konkrétní zbraně, například Vojenské jezdecké učiliště v Pardubicích. Existoval také Letecký kurs v Prostějově. Od roku 1935 pak existovalo i Statní vojenské reálné reformované gymnázium v Moravské Třebové.

Je však vhodné dodat, že samotná Válečná škola (od roku 1934 Vysoká škola válečná) nebyla úplně jedinou vysokou vojenskou školou na československém území, respektive do roku 1934 existovaly ještě Vysokou intendantská škola a Vysoká inženýrská kolej. Nicméně Vysoká inženýrská kolej byla roku 1934 po reformě zrušena a její látka se pak vyučovala v rámci běžných vysokých civilních škol (hlavně ČVUT a VUT).⁴⁷

Mezi nejznámější přednášející na VŠV pak patřili divisní generál Vojtěch Boris Luža (arm. gen. in memoriam)⁴⁸ nebo plk. g. š. Emanuel Moravec, přičemž právě přednášky Emanuela Moravce měly být podle výpovědí pamětníků velmi populární a byly tak zjevně i hojně navštěvovány.⁴⁹ Nicméně k Emanuelu Moravcovi bude více řečeno v jiných kapitolách této práce.

Jak jsem již výše uvedl prvotním úkolem Francouzské vojenské mise bylo stabilizovat frontu na Slovensku, kde Československo válčilo s Maďarskou republikou rad, kterou reprezentoval Béla Kun Československé domácí vojsko (viz Utváření Československé armády mezi lety 1918-1919), zde totiž bylo zatlačeno do defenzivy a italská vojenská mise nebyla schopná tento vývoj zvrátit, ostatně možná právě zde lze poukázat na zastaralost italské armády, která se později velmi projevovala hlavně v bojích za druhé světové války. Vzhledem k vše uvedenému a faktu, že se RČS hodlala orientovat hlavně na Francii, která zase byla orientována

⁴⁷ Vojenské školství meziválečného Československa <http://www.vhu.cz/vojenske-skolstvi-mezivalecneho-ceskoslovenska/> [09.06.2022]

⁴⁸ MOČR Vojtěch Luža výstava <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vojtech-luza--jediny-general--ktery-padl-se-zbrani-v-ruce--ma-vystavu-v-brne-106231/> [09.06.2022]

⁴⁹ Josef VAŠÍČEK, Bakalářská práce Emanuel Moravec v kontextu dobové vojenské teorie, vedoucí práce prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc., 2017 FF UK Praha, s. 10-11.

na Velkou Británii, bylo rozhodnuto vyslat na Slovenskou několik francouzských důstojníků a generálů, kteří by na základě svých zkušeností z Velké války mohli dodat československé armádě potřebné znalosti na bázi velení vyšším vojenským celkům, a nakonec i přejít do ofenzivy. Což se nakonec povedlo a válka s Maďarskem byla ukončena v červnu 1919.⁵⁰

K působení francouzské mise na Slovensku lze v Důstojnických Listech nalézt kupříkladu článek: „Odstupující zemský vojenský velitel pro Slovensko“ ve kterém stojí:

„Odstupující zemský vojenský velitel pro Slovensko, generál Petr Viktor Fourniere, patří k čelným zjevům vojenským ve francouzské armádě. Narodil se r. 1867, navštěvoval vojenskou dělostřeleckou školu, načež se skvělým úspěchem absolvoval vysokou školu válečnou. Po absolvování vysoké válečné školy byl ihned přidělen hlav. štábu armády při ministerstvu války v Paříži. Průběhem doby byl velitelem různých částí a vojenským attaché ve Washingtonu, v Bukurešti a Bělehradě.⁵¹

...Zde byl velitelem jedné pěší divise československé podél maďarských hranic. Vší svou činností byl vždy vzorem a přispěl nemálo k výcviku pluků na Slovensku. 1. ledna 1921 byl jmenován zemským vojenským velitelem na Slovensku a činnost jeho jevila se pozoruhodně ve všech, směrech vojenského působení. Zvláště pak poklid se týče kursů a škol. dělostřeleckých. Na Slovensku zanechává pověst šéfa energického, pevného charakteru a vysoké ceny vojenské. Generál Fourniere jest komandérem Čestné legie a majitelem mnoha řádů ruských, srbských, anglických a belgických. Za své zásluhy, získané za světové války i za dobu své činnosti v československé armádě, byl rozhodnutím ministra národní obrany vyznamenán Československým válečným křížem.⁵²

Na tomto článku publikovaném v Důstojnických Listech dne 1. srpna 1921 lze dobře ilustrovat význam francouzské vojenské mise v Československu, jelikož článek poukazuje na umístování francouzských důstojníků i na posty zemských vojenských velitelů. I když toto umístění bylo pouze dočasné, mělo v rámci formování československé armády velký význam. Nicméně je nutné připustit, že se jedná o dobový článek, který je laděn do oslavného „tonu“ a v zásadě se tak jedná o životopisně-oslavný článek klasického typu. Nicméně domnívám se, že na tomto článku lze bezpečně poukázat na to, jak byl v tehdejší době chápán význam francouzské vojenské mise, jejich představitelů a obecně jak bylo chápáno československé

⁵⁰ Miroslav BROFT a kolektiv, Vojenské dějiny Československa od roku 1918 do roku 1939 III. díl, Praha: Naše vojsko, 1987, s. 58.

⁵¹ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1921, 1 (415), str.6.

⁵² Tamtéž s. 6.

spojenectví s Francií, které se nicméně později, tedy přesněji v roce 1938 ukázalo jako chatrné. Respektive ne příliš spolehlivé.

Nyní se chci zaměřit na samotné počty francouzských důstojníků v rámci československé armády. Jak bylo již uvedeno, francouzská vojenská mise působila na území Československa mezi lety 1919-1939. S tím, že největší rozsah i co se týká obsazování velitelských postů francouzskými důstojníky byl hlavně mezi lety 1919-1920 a poté již docházelo až do roku 1925 k postupnému předávání těchto postů důstojníkům československé armády. Počty francouzských důstojníků ilustruje tabulka níže.

1.) Počty francouzských důstojníků v československé armádě mezi lety 1919-1926⁵³	
1919	63 (počítání i ti u čs. pluků ve Francii)
1920	135 (ke konci roku 146)
1921	85
1922	69
1923	58
1924	51
1925	50
1926	42

Po roce 1926 je pak stav francouzských důstojníků v Československu již jen v rámci přidělců a pohybuje se v řádu nižších jednotlivců.⁵⁴ K 1.1. 1938 je pak tento stav roven číslu čtyři. Nejdéle pak v rámci československé armády působil divizní generál Louis-Eugène Faucher, který od 15. července 1919 až do 10. února 1926 působil jako I. zástupce náčelníka

⁵³ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 158

⁵⁴ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 158.

Hlavního štábu a poté od 11. února 1926 až do 10. prosince 1938 jako technický poradce ministra národní obrany.⁵⁵

2.4 Sociální otázka v prvorepublikové československé armádě

Otázka sociální byla v rámci československé armády v době první republiky značně významnou otázkou, která nicméně byla řešena poněkud nedostatečně. Už v jednom z prvních čísel DL, tuto problematiku řeší tehdejší předseda SČD t.č. podplukovník Miloš Žák, který doslova píše: „*Nebudu důstojnickou bídu popisovati. Všichni jí známe. Její obrázky jsou trapné a bolí každého příslušníka naší branné moci, kterému jest její solidní vnitřní stavba palčivou otázkou svědomí.*“⁵⁶ Jasná byla například různá zvýhodnění legionářů, která se sice částečně podařilo zmírnit zákonem č. 193/1920 Sb. z. a n., který upravoval podmínky pro invalidy i veterány bývalé c. a k. armády tak, aby alespoň co se týká renty a výsluh bylo dosaženo spravedlnosti. Nicméně po celou dobu první republiky nebylo nalezeno lepší řešení.⁵⁷ Článek roku 1921 v DL řeší například výši vdovského nebo sirotčího důchodu, přičemž uvádí: „*Dětem úplně osiřelým nebo jim na roven postaveným patří sirotčí důchod v celkové částce poloviny důchodu vdovského nejvýše však 2000 Kč na 1 dítě.*“⁵⁸

Zajímavé je pak ve výše uvedeném článku i například pasáž mluvící o choromyslných gážistech, kde se doslova píše: „*Choromyslné gážisty umístí vojenská správa bud ve vojenských aneb civilních léčebnách.*“⁵⁹

Samotný roční plat důstojníka pak dle zákona č. 103/1926 Sb. z. a n. byl tvořen třemi částmi. První částí bylo samotné služné. Druhou pak bylo takzvané činovné, kdy šlo dnešními slovy o druh příplatku, který se odvíjel od počtu obyvatelstva v místě, kde daný důstojník sloužil. Ohledně problematiky činovného se pak nachází i několik článků v Důstojnických listech, z nichž nejvíce zajímavý je ten, který v rámci rubriky „Z činnosti odboček“, informuje o valné hromadě v Brandýse nad Labem, kde byla problematika činovného řešena v souvislosti s požadavky členů Klubu čs. státního úřednictva v Brandýse n. L., který požadoval změnu

⁵⁵ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 160.

⁵⁶ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (3-4), s.1.

⁵⁷ Jaroslava KACETLOVÁ, Disertační práce Četnictvo na cestě od monarchie k republice. Budování četnického sboru v Československu v letech 1918-1925, vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Malík, CSc., 2013 FF MUNI Brno, s. 28-111. [10.06.2022]

⁵⁸ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (3-4), s.3.

⁵⁹ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (3-4), s.3.

výpočtu výše činovného, konkrétně aby byl změněn výpočet dle počtu obyvatel v daném místě na výpočet dle cen v daném region -doslova se uvádí: „dle drahoty v daném místě“-.

Nicméně vzhledem k tomu, že v tu dobu v dané pobočce SČD probíhaly volby, bylo toto usnesení přenecháno až novému zvolenému předsednictvu, ale již nikde v Důstojnických Listech není zmínka o tom, zda nové předsednictvo Brandýské odbočky SČD toto usnesení přijalo či nikoliv, nebo zda ho znovu vůbec projednávalo.⁶⁰

Třetí část pak tvořilo takzvané výchovné, které bylo určeno hlavní pro placení nákladů studia vlastních či opatrovaných dětí a jiných nákladů spojenými s jejich výchovou. Obzvláště v případě výchovného pak byl zajímavý požitek ve formě placení zahraničního školného v momentě, byl-li daný důstojník služebně přidělen například jako vojenský přidělenec na jednu z československých ambasad. Nicméně zákon teoreticky povoloval platbu státem za studium důstojnického dítěte i v momentě, kdy důstojník v zahraničí služebně nepůsobil, jelikož v tomto zákoně je jasně řečeno, že: „Výjimky může dovolit ministerstvo národní obrany po dohodě s ministerstvem financí.“ Samotná výše služného i činovného se pak odvíjela od hodnoty (platová stupnice – rozlišovalo se jich devět) a podle počtu obyvatel obce, ve které daný důstojník sloužil (rozlišovaly se čtyři skupiny – A, B, C, D).⁶¹

Další zvýhodnění bývalých legionářů byla neméně významná. Například pro výkon povolání četníka byly pro legionáře úlevy, co se týká výšky – namísto minimálních 160 cm legionáři stačilo pouhých 158 cm-. Zvýhodnění bylo i finanční, kdy se roky odsloužené v legiích legionářům započítávaly do důchodu anebo i do studia – až trojnásobně-. Zákonů, vyhlášek a předpisů, které výše uvedená zvýhodnění i další benefity legionářů upravovaly, bylo od roku 1919 do začátku 30. let vydáno několik desítek, s tím že klíčovými zákony týkající se statusu legionáře, od kterých se později vše ostatní odvíjelo jsou Zákon č. 462/1919 Sb. z. a n. o propůjčování míst legionářům, Ústavní zákon č. 234/1920 Sb. z. a n. o zastoupení sibiřských legionářů v poslanecké sněmovně anebo Zákon č. 470/1919 Sb. z. a n. o zatímním upravení služebních platův a právních poměrův učitelů-legionářů, vojákův a jejich rodin.

Dále měli legionáři výhody v rámci přidělu půdy dle Nařízení č. 623/1920 Sb. z. a n. kterým prodloužila pravomoc Pozemkového úřadu podle přechodných ustanovení § 63 zákona ze dne 30. ledna 1920, č. 81 Sb. z. a n., na rok 1921, pokud jde o legionáře.

Plus měli legionáři a jejich rodiny nárok na státní vyživovací příspěvek, a to dle zákona č. 530/1919 Sb. z. a n. O státním příspěvku vyživovacím. Všechno výše uvedené samozřejmě působilo značnou nevoli nelegionářů, kterých bylo přes 1,5 milionu, což bylo zhruba 10 a půl

⁶⁰ Z činnosti odboček, Důstojnické Listy, 9, 1926, č.9, s.4.

⁶¹ <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/4177/1/2> [23.05.2022]

krát více, než bylo všech legionářů. Celou situaci částečně řešily některé zákony přijaté pro válečné invalidy, které víceméně ponechávaly možnost výdělků pro válečné invalidy prostřednictvím koncese na trafiky, což již fungovalo za Rakouska-Uherska.

Konkrétně tuto problematiku nejvíce rozvádí nařízení č. 363/1922 Sb. z. a n. Nařízení vlády republiky Československé, jímž se provádí zákon ze dne 25. ledna 1922, č. 39 Sb. z. a n. -novela k zákonu o požitcích válečných poškozců-, a nahradil nařízení vlády republiky Československé ze dne 4. května 1920, č. 346 Sb. z. a n. -prováděcí nařízení k zákonu o požitcích válečných poškozců-. Čímž se podařilo poměry stabilizovat, nicméně dá se říci, že za celou dobu první republiky problematika zvýhodnění legionářů na úkor nelegionářů, nebyla zcela vyřešena. Respektive nedošlo k narovnání poměrů.

Ovšem i mezi samotnými legionáři panovaly značné spory, které se objevovaly už od konce I. světové války a nesouvisely jen s postavením samotných legionářů v nově vznikající Československé republice.⁶² Nejvíce těchto rozporů pak bylo hlavně mezi legionáři působícími v Rusku.⁶³ V té době situace dospěla dokonce do takového stádia, že část legionářů byla po jistou dobu svými legionářskými bratry internována na ostrově Gornostaj a o této události celkem věrně pojednává například román Gornostaj bývalého legionáře a přímého svědka události spisovatele Václava Kaplického z roku 1936.⁶⁴

Celý spor přitom spočíval ve zdánlivé malichernosti v podobě volení zástupců do vlastních legionářských orgánů. I po návratu všech legionářů do Československa v roce 1920 celá problematika byla značně ožehavým tématem a v kombinaci s finančně sociálními nejistotami, celá tato situace skončila postupným rozštěpením legionářů na dva proudy, z nichž jeden byl de facto národně – socialistický a druhý republikánsky-národoveckého ražení.⁶⁵

Dále existovaly i některé další proudy jako extrémističtí socialisté – dobový termín – nebo fašisté – ti později byli jádrem Československé obce fašistické vedené býv. generálem čs. legií a čs. armády Radolou Gajdou (původním jménem Rudolf Geidl)-.

Považuji také za vhodné zmínit, že už v Rusku na přelomu let 1917 a 1918 někteří legionáři přeběhli k bolševikům, přičemž nejznámějším takovýmto legionářem byl spisovatel Jaroslav Hašek, tudíž existovala i silně menšinová bolševická nebo menševická frakce čs.

⁶² Ivan ŠEDIVÝ, *Legionáři a Československá armáda, České země a Československo v Evropě 19. a 20. století*, Praha 1997, s. 209-230.

⁶³ Jan MICHL, *Legionáři a Československo*, Praha: Naše vojsko, 2009, s.60.

⁶⁴ Václav KAPLICKÝ, *Gornostaj*, Praha 1936.

⁶⁵ Tamtéž.

legionářů. Nicméně poněkud překvapivě, se v případě návratu takovýchto přeběhlíků zpět do vlasti, nepřístupovalo k výraznějším represivním opatřením.⁶⁶

Obecně je pak vhodné zmínit, že za dobu trvání první republiky existovalo celkově 12 větších legionářských spolků – nicméně většina z nich spíše regionálního charakteru – v rámci celého Československa plus ještě několik větších samostatných spolků existovalo na Slovensku. Což velmi dobře ilustruje rozštěpenost čs. legionářů. Nejvíce legionářů bylo nicméně sdruženo v Československé obci legionářské – národně socialistická levice reprezentovaná majorem Josefem Patejdlem – a Nezávislé jednotě československých legionářů – republikánská pravice, reprezentovaná generálem Rudolfem Medkem.⁶⁷

V dnešní době už existuje pouze ČS. obec legionářská, která ale v podstatě navazuje nejen na původní ČSOL ale i na Nezávislou jednotu čs. legionářů a některé další neextrémistické prvorepublikové legionářské spolky.⁶⁸

V DL se nachází vícero článků z roku 1926, které poukazují na štěpení legionářského hnutí. Za dva nejdůležitější články z roku v rámci čísel 3. a 28. považuji nejprve článek ze dne 14. ledna 1926 z rubriky Různé Z týdne, kde se hovoří o sjezdu ČSOL v Praze, kde mělo dojít k bouřlivé diskusi ohledně směřování nejen ČSOL ale i politiky v rámci ČSR. Konkrétně cituji: „Při tom legionáři nespolehají jen v přitažlivost a přesvědčivost demokratického ideálu, nýbrž cítí se spolu se svými přáteli z různých stran a korporací dosti silní, aby každý pokus o vládu násilí zmařili.“⁶⁹

Druhým důležitým článkem z DL pojednávajícím o rozkolu legionářů, je pak článek z 15.07.1926, který pojednává o ustanovující schůzi Nezávislé jednoty čs. legionářů. Konkrétně: „Ustavující sjezd Nezávislé jednoty československých legionářů konal se ve dnech 3-5. července t.r. v Praze. Již delší dobu byl sjezd připravován, neboť bylo nutno dáti nově vzniklé legionářské organizaci definitivní předsednictvo a vyhlásiti program příští činnosti.“

Zajímavostí tohoto článku je zmínka, že se večerní akademie této schůze 3. července večer měla účastnit valná část tehdejší čs. generality legionářského původu. Je zde nicméně otázka, zda nejde pouze o propagandistickou, a tedy velmi tendenční informaci, která mohla mít za cíl přesvědčit většinu důstojníků legionářského původu, aby se přidali k této organizaci, přičemž za předsedu Nezávislé jednoty čs. legionářů byl zvolen t. č. plukovník Rudolf Medek, který tuto funkci vykonával prakticky až do zániku této organizace v roce 1939.⁷⁰

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Jan MICHL, Legionáři a Československo, s. 62.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1926, 6 (3), s.4.

⁷⁰ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1926, 6 (3), s.4.

Některé zdroje pak uvádějí, že tato jednotka vznikla již v říjnu 1925 v hotelu Paříž, a že jejím předsedou byl kapitán Pastyřík.⁷¹ Nicméně osobně bych ono ¾ roční patrně prozatímní fungování nepovažoval až za tolik podstatné, jelikož klíčový byl právě až počátek července 1926, kdy proběhla ustanovující schůze. Ještě je vhodné zmínit, že jedním z místopředsedů této jednoty byl zvolen i t.č. škpt. Ferdinand Čatloš, který později proslul jako generál armády Slovenského štátu a se kterým se počítalo jako během léta 1944 jako s velitelem Slovenského Národního Povstání (k překvapení všech se k povstání nicméně de facto nepřipojil). Pro tuto práci je však zajímavé to, že Čatloš byl Slovák, kterých mezi legionářskými důstojníky nebylo mnoho a obecně slovenských důstojníků v rámci čs. armády za první republiky bylo velmi málo a do určité míry to bylo jedním z hlavních pnutí mezi Čechy a Slováky. Ostatně jediným slovenským generálem za první republiky byl od roku 1933 brigádní generál (později divízní generál-1938) Rudolf Viest.⁷²

Samostatnou kapitolou, je pak otázka Němců ve státní správě. Kdy většina Němců byla hlavně mezi lety 1919/1920 nucena své úřady a posty opustit v momentě, pokud nesplnili jazykovou zkoušku z češtiny danou zákonem. Nicméně to je zcela pochopitelné, a činilo se tak z důvodu praktičnosti.

2.4 Československé vojenské školství

V této části práce bych rád ve stručnosti načrtl stav československého vojenského školství. Jak jsem již uvedl výše, tak soustava vojenského školství v době první republiky byla poměrně komplikovaná. Bohužel až do poloviny 30. let zcela chybělo vojenské středoškolské vzdělávání, což osobně považuji za problematické, jelikož právě ze středních škol vojenského typu lze získat velmi výkonný poddůstojnický sbor. Který je pro každou armádu důležitý, jelikož tvoří jakýsi předěl, mezi vojíny a vojáky nižších hodností a důstojníky.⁷³ Tudíž jedinou středoškolskou vojenskou institucí v době první republiky tak bylo pouze Státní vojenské reformní reálné gymnázium, které otevřelo své brány 1. září 1935.⁷⁴

Lepší situace byla již na bázi vojenských učilišť, která se rozvíjela již od školního roku 1921/1922. Konkrétně prvním bylo Učiliště pro ženijní vojsko dislokované v Litoměřicích.⁷⁵

⁷¹ Jan MICHL, *Legionáři a Československo*, s. 332.

⁷² *Důstojnické Listy*, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1926, 6 (28), s.7.

⁷³ Tomáš JIRÁNEK, *Střední vojenské školství v Československu po roce 1948*, Praha: Historica Scholastica, 2015, 1 (2), s. 3-5.

⁷⁴ A. POKORNÁ a kolektiv, *Vojenské dějiny Československa od roku 1918 do roku 1939 III. díl*, Praha: Naše vojsko, 1987, s. 453-454.

⁷⁵ Učiliště pro ženijní vojsko v Litoměřicích <https://www.valka.cz/topic/view/202852> [10.06.2022]

Dalším pak bylo Jezdecké učiliště – v Pardubicích-⁷⁶ nebo Učiliště pro železniční vojsko – v Pardubicích-⁷⁷ Nebo učiliště pro telegrafní vojsko v Kutné hoře – v roce 1928 přesunuto do Turnova-⁷⁸

Mezi lety 1921-1938 existovalo celkem 9 takovýchto učilišť, s tím, že do roku 1928 nesla tato učiliště název: „Učiliště pro – konkrétní druh vojska-“ a poté, přesně do září 1938 nesla již název: „Vojenské učiliště pro – konkrétní druh vojska-“. Vyším prvkem pak byla Vojenská akademie v Hranicích na Moravě, která navázala de facto na místní c. a k. Vojenskou reálku, která zde fungovala již od roku 1903. Tato akademie zahájila oficiálně činnost na podzim 1920 s tím, že jejím hlavním cílem bylo vzdělávání mladších nebo nižších důstojníků a byla tak vyšší institucí než ona výše zmíněná učiliště.⁷⁹

Nejvyššími školskými vojenskými institucemi pak byly Válečná škola – od roku 1934 Vysoká škola válečná-, Vysoká intendantská škola – ve své podstatě vysoká škola pro vojenské úřednictvo – a Vysoká inženýrská kolej. Nicméně v roce 1934 byla Vysoká inženýrská kolej na základě reformy zrušena a její látka se pak vyučovala v rámci běžných vysokých civilních škol – hlavně ČVUT a VUT-⁸⁰

A pak zde byla ještě možnost studia na francouzských vojenských vysokých školách, což byla velmi prestižní záležitost, a ne každému bylo toto studium umožněno. Více k tomu je řečeno v pasáži o francouzské vojenské misi, kde jsem uvedl konkrétní francouzské vysoké vojenské školy a významné československé armádní činitele, kteří měli možnost na nich vystudovat.⁸¹

Všechny výše uvedené československé vojenské vzdělávací instituce pak spadaly pod speciálně tomu určený odbor Hlavního štábu. Respektive mezi lety 1920-21 pod Výchovný odbor hlavního štábu přejmenovaný – zrušen v červenci 1921-⁸² Následně pod Výchovný

⁷⁶ VHÚ Odznak absolventa jezdeckého učiliště v Pardubicích <http://www.vhu.cz/exhibit/odznak-absolventa-vojenskeho-jezdeckeho-uciliste-pardubice-1928%E2%88%921939/> [10.06.2022]

⁷⁷ Učiliště pro železniční vojsko Pardubice <https://www.valka.cz/Uciliste-pro-zeleznicni-vojsko-1922-1938-t202856> [10.06.2022]

⁷⁸ Učiliště telegrafního vojska <https://www.valka.cz/topic/view/202850> [10.06.2022]

⁷⁹ Vojenské školství meziválečného Československa <http://www.vhu.cz/vojenske-skolstvi-mezivalecneho-ceskoslovenska/> [10.06.2022]

⁸⁰ Vojenské školství meziválečného Československa <http://www.vhu.cz/vojenske-skolstvi-mezivalecneho-ceskoslovenska/> [10.06.2022]

⁸¹ Přehled struktur vojenských škol v předválečném Československu <https://www.valka.cz/topic/view/57085> [10.06.2022]

⁸² Výchovný odbor Hlavního štábu branné moci <https://www.valka.cz/topic/view/70039/Vyvcikovovy-odbor-hlavniho-stabu-branne-moci-1920-1921> [10.06.2022]

odbor hlavního štábu branné moci – zrušen k 1.1.1927-⁸³ a poté – do září 1938- přímo pod předchozím odborům nadřízené 5. oddělení školské a výcvikové Hlavního štábu branné moci.⁸⁴

A co k tehdejšímu vojenskému školství říkají DL? Vybral jsem úryvek článku z července 1935, který v rubrice „Různé zprávy“ respektive v její podrubrice „Z Československa“ řeší problematiku vytvoření, respektive náboru žáků na Státní vojenské reálné reformované gymnázium zřízené v červnu 1935 v Moravské Třebové.

„O přijímání žáku do vojenského gymnasia byla vydána tato úřední zpráva:“

„Podle vládního usnesení z 25. června 1935 bude zřízeno v Mor. Třebové „Státní vojenské reformní reálné gymnasium“. Vyučovat na ústavě se začne počátkem září školního roku 1935, 1936, a to nejprve v I.—VI. třídě ústavu, v dalších letech pak postupně i v VII. a V. třídě. Gymnasium má právo veřejnosti s možností dalšího pokračování studií jak na vysoké škole technické, tak na universitě (vyjma historii a klasickou filologii, kde je předepsána doplňovací zkouška z řečtiny jako u absolventů jiných reálných gymnasií)

Vyučovací látka ve vyšších třídách bude doplněna brannou výchovou. Absolventům tohoto ústavu se neposkytuje žádná výhoda, pokud jde o přijetí do vojenské akademie; chtějí-li se stát důstojníky z povolání, musí absolvovat školu na důstojníky v záloze a podrobit se všem podmínkám, stanoveným pro brance se středoškolským a vyšším vzděláním. Letos bude přijato asi 360 žáků. Protože počet přihlášek dosáhl již příliš vysokého čísla (přes 4.000), bude možno přihlédnout jen k těm žádostem rodičů, kteří jsou v místech, kde není české střední školy, a to především k finančně nejslabším uchazečům.“⁸⁵

Celý tento úryvek článku DL odběratelům DL oznamuje zřízení vojenského gymnázia v Moravské Třebové a také uvádí podmínky pro přijetí daného žáka ke studiu. Zajímavá podmínka se nachází na konci třetího odstavci. Konkrétně jde podmínku, že daný zájemce musí být z místa, kde není žádná česká střední škola a musí také pocházet z chudších poměrů. V podstatě tak měl být onen zájemce z pohraničí a spíše z rodiny nižšího důstojníka, jelikož nižší důstojníci pobírali zcela pochopitelně nižší plat a nižší požitky než důstojníci vyšší a pokud ještě ke všemu sloužili v chudším a méně obydleném pohraničí, měli i nižší činovné.

⁸³ Výchovný odbor Hlavního štábu branné moci <https://www.valka.cz/topic/view/70040/Vychovny-odbor-hlavniho-stabu-branne-moci-1921-1927> [10.06.2022]

⁸⁴ 5. oddělení /školské a výcvikové/ hlavního štábu branné moci 1921-1938 <https://www.valka.cz/topic/view/57085> [10.06.2022]

⁸⁵ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1935, 15 (28), s.6.

Dále je zajímavá informace z druhého odstavce, ve které se uvádí, že nebudou absolventi této školy nijak zvýhodněni v případě, že se budou chtít stát důstojníkem z povolání a že budou muset projít standardním procesem studia na důstojníka z povolání.

Obecně pak lze shrnout celý článek jako informativní a náborový s tím, že orientace je v něm kladena na české děti. I když zde může být situace komplikovanější, jelikož nelze zcela vyloučit, účast na výuce dětí z česko-německých manželství. Zvýhodnění pak článek neuvádí žádná, vyjma tedy toho, že budou upřednostněny děti z pohraničních oblastí, respektive z těch pohraničních obcí, kde není česká škola. Článek pak výslovně uvádí, že studium této školy neposkytuje žádné zvýhodnění v dalším vojenském vzdělávání. I když realita mohla být jiná, nicméně k tomu vzhledem k mnichovské krizi a dalším událostem již nedošlo, jelikož v podstatě první vyřazení bylo plánováno až na rok 1941. Možná by nicméně bylo zajímavé zjistit, kolik z těchto studentů tohoto ústavu se dostalo během II. světové války do zahraniční armády a kolik z nich pak v rámci čs. armády pokračovalo i po 2. světové válce a zda nakonec přeci jen nebyli později nějakým způsobem za toto své předválečné studium zvýhodněni.

2.5 Československá armáda a její důstojnický sbor ve 20. letech

Tato kapitola si klade za cíl stručně vyhodnotit vývoj čs. armády ve dvacátých letech. V rámci rozsahu bakalářské práce se jedná jen o stručný výčet, který nicméně umožňuje vytvořit si obecnou představu o stavu československé armády ve 20. letech a o důležitých zákonech, které jí pak provázely i v letech třicátých. Jak jsem uvedl v kapitole Sociální otázka v čs. armádě proběhl ve 20. letech také konflikt mezi legionáři – i mezi legionáři samotnými-, a bývalými příslušníky R-U armády, kteří stále zůstávali v armádě.

Podobný konflikt proběhl i u jiných československých ozbrojených složek, tedy i u četnictva, policie a finanční stráže, a i v rámci úřadů. Tato situace vypukla hlavně kvůli tomu, že docházelo ke zvýhodnění legionářů.

Každopádně dvacátá léta jsou v rámci československé armády klíčová, co se týká jejího základního zákonného vymezení. Právě ve 20. letech byly přijímány i další klíčové zákony a byla taktéž vytvářena základní struktura československé armády, která byla utvářena dle francouzského sboru. Přičemž zde působila Francouzská vojenská mise, o které jsem však psal již výše.⁸⁶ Pokud se zaměříme na klíčové zákony, které byly přijaty ve 20. letech a týkaly se

⁸⁶ <http://www.vhu.cz/francouzaska-vojenska-mise-v-ceskoslovensku-1919-1938/> [23.05.2022]

československé branné moci, tím prvním nejdůležitějším zákonem byl takzvaný Branný zákon neboli zákon č. 193/1920 Sb. z. a n., který svými šedesáti devíti paragrafy definuje mimo jiné základní vojenskou službu a brannou povinnost všech v rozmezí 20-50 let.⁸⁷

Co se týká samotné povinné (prezenční) vojenské služby, tak ta se za dobu celé 1. republiky několikrát měnila. Nejprve byla stanovena na 24 měsíců. Poté na 18 měsíců. A nakonec měla být redukována na 14 měsíců s tím, že později se předpokládal přechod na systém miliční.⁸⁸ Tedy na podobný systém, jaký existuje dodnes například ve Švýcarsku.⁸⁹

Nicméně vývoj událostí jasně ukázal, že miliční systém nebude tím správným řešením, tudíž od tohoto plánu bylo postupně upuštěno a zákon č 51/1927 tak potvrzoval prezenční službu na 18 měsíců s tím. Ke zkrácení prezenční služby na 14 měsíců pak došlo v rámci zákona č. 66/1932 Sb. z. a n.⁹⁰

Nicméně prakticky ke zkrácení prezenční služby na 14. měsíců nedošlo, jelikož v průběhu roku 1933 byla vzhledem k nástupu nacismu v sousedním Německu opět prodloužena, a to na původních 24 měsíců.⁹¹

S těmito změnami souvisel i výkyv v početních stavech československé armády. K roku 1920 byl početní stav československé armády roven 150 000 mužů, z toho asi 22 500 vojáků z povolání, z nichž 10 600 bylo důstojníků a generálů a 11 700 rotmistrů. Každoroční přírůstek nováčků počítal se 70 000 s tím, že tento počet v důsledku výše uvedených skutečností ale kolísal, a mezi lety 1925-1933 pak platily takzvané pohyblivé stavy, kdy se počítalo se 150 000 vojáků v zimě a 100 000 v létě, přičemž rozdíl v těchto stavech se rovnal počtu odejitých do zálohy, což se konalo hlavně na jaře. Nábor nových branců pak probíhal vždy na podzim, a to hlavně v říjnu.⁹²

Zajímavostí je, že touto podmínkou pro zařazení do takzvané náhradní zálohy byla ale de facto narušena branným zákonem daná rovnost všech v rámci branné povinnosti.⁹³ V gesci

⁸⁷ <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1774/1/2/zakon-c-193-1920-sb-branny-zakon-republiky-ceskoslovenske/zakon-c-193-1920-sb-branny-zakon-republiky-ceskoslovenske> [23.05.2022]

⁸⁸ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2013, s. 60.

⁸⁹ <https://www.armadinoviny.cz/svycarska-armada-je-schopna-rychle-reakce.html> [23.05.2022]

⁹⁰ Tamtéž s. 61.

⁹¹ Miroslav BROFT a kolektiv, Vojenské dějiny Československa od roku 1918 do roku 1939 III. díl, Naše vojsko, Praha 1987, s. 180.

⁹² Tamtéž s. 180.

⁹³ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, s. 60.

odvodních komisí pak bylo i rozdělení branců do tří tříd, kdy třída A zněla: „schopen bez vady“, třída B zněla: „schopen k pomocným službám“ a třída C zněla: „Neschopen“.⁹⁴

Nyní k samotnému financování čs. armády. Samotné financování čs. armády bylo podobně, jako dnes u AČR, velmi ožehavým politickým tématem. Nicméně paradoxní je, že toto financování bylo v době první republiky mnohem přímočařejší, a proto se dnes například zvažuje, zda se do určité míry k tomuto prvorepublikovému systému financování armády nevrátit, což navrhuje přímo současná ministryně Jana Černochová (ODS).⁹⁵

Proč? Poněvadž prvorepublikový systém neznal nic jako dnes velmi náročná a rádoby transparentní výběrová řízení. Dalo by se říct, že pokud za první republiky armáda vypsalala zakázku tak většinou došlo i k její realizaci a povětšinou i ke splnění. Způsob financování československé armády pak byl de facto vícesložkový. Jednak se jednalo o každoroční rozpočet ministerstva národní obrany, který byl schvalován Národním shromážděním (to se jako jediné zachovalo dodnes), nicméně to se ukázalo jako samo o sobě nedostatkové, tudíž v roce 1921 byl přijat zákon č.312/1921, který přiděloval vojenské správě jednorázový úvěr ve výši 322 000 000 Kč⁹⁶ na nákup nových uniforem a výstrojního vybavení (od roku 1921 byla pro mužstvo a poddůstojníky zaváděna nová uniforma vz. 21).⁹⁷

Nicméně to samo o sobě nedostačovalo, proto byl zákona 240/1926 byl k 1.1.1927⁹⁸ vytvořen „Fond pro věcné potřeby národní obrany“, který zaručoval, že až do roku 1937 bude každý rok rozpočet MNO schvalovaný Národním shromážděním vyšší o dalších 315 000 000 Kčs. Zároveň však stanovoval, že tento rozpočet včetně této částky nesmí přesáhnout výši 1,4 miliardy Kčs, tedy pokud to v danou chvíli nebudou situace a okolnosti nutně vyžadovat.⁹⁹

Rozpočtu na armádu se DL listy věnovaly několikrát do roka, a to mimo jiné i z důvodu otázky financování důstojnického sboru čs. armády. Já osobně považuji za zajímavý článek z 29. prosince 1922 kdy se na straně 7 rubriky Různé Z týdne celkem detailně upozorňuje na nízký armádní rozpočet oproti ostatním státům světa doslova se zde v jedné pasáži píše:

⁹⁴ Miroslav BROFT a kolektiv, Vojenské dějiny Československa III. díl, s. 181.

⁹⁵ https://www.czdefence.cz/clanek/prvorepublikovy-obranny-fond-jako-inspirace-pro-stabilni-financovani-modernizace-acr?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu [23.05.2022]

⁹⁶ <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/2593/1/2> [23.05.2022]

⁹⁷ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, s. 61.

⁹⁸ <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/4314/1/2/zakon-c-240-1926-sb-o-uprave-rozpoctu-vojenske-spravy/zakon-c-240-1926-sb-o-uprave-rozpoctu-vojenske-spravy> [23.05.2022]

⁹⁹ Tamtéž s. 61.

*„Náš vojenský rozpočet je v poměru k jiným státům jeden z nejmenších. Národ si musí uvědomiti, že přední záštita jeho svobody musí býti dobře placena.“*¹⁰⁰

Tyto tři věty celkem jasně ukazují, že armáda byla chápána jako záruka nezávislosti tehdejšího Československa, přičemž, aby tato záruka svobody mohla řádně fungovat, měla by být řádně finančně zajištěna.¹⁰¹

Samostatnou kapitolou v rámci formování československé armády je pak volební právo. Volební právo, a to jak aktivní, tak i pasivní bylo vojenským osobám v podstatě přičteno Ústavou Republiky Československé (zákon č. 121/1920), mělo jít o jakýsi politický tah některých politických stran.¹⁰² Nicméně vzhledem k tomu, že docházelo k politickým agitacím ve vojenských objektech včetně kasáren, rozhodla se Švehlova vláda (třetí vláda Antonína Švehly neboli vláda panské koalice 1926-1929) prostřednictvím zákona č. 56/1927 Sb. z. a n. ke zrušení volebního práva (aktivního i pasivního) pro všechny vojáky a důstojníky v prezenční službě.¹⁰³ Což bylo vlastně v rozporu s ústavou.¹⁰⁴

To vše k obecnému ustanovení armády jako celku a nyní k jejímu samotnému důstojnickému sboru. Důstojnický sbor v době první republiky byl velmi prestižní institucí. Se kterou souviselo i množství požitků, které hlavně v případě vyšších důstojníků – od štábního kapitána výše – nebo generálů nebyly vůbec malé. Gáže a požitky důstojníků pak byly v době první republiky stanoveny hlavně zákony č. 194/1920,¹⁰⁵ 195/1920,¹⁰⁶ 514/1920,¹⁰⁷ 152/1923,¹⁰⁸ 103/1926¹⁰⁹ a 83/1932 Sb. z. a n.,¹¹⁰ s tím že tyto zákony byly několikrát upravovány a rušeny. Dále vyšší gáží a druhy požitků upravovala vládní nařízení, viz předcházející pasáž.

Obecně pak lze říci, že docházelo hlavně k protěžování legionářských důstojníků, jednou z mála výjimek byl generál Josef Bílý nebo ještě generál Alois Podhajský, kterým byly uznány zásluhy na vzniku Československa a dosáhli v Československé armádě vysokých postů i přes to, že byli původně vysokými důstojníky R-U armády.

¹⁰⁰ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1922, 2 (52), s. 7.

¹⁰¹ Tamtéž s. 7.

¹⁰² Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, s. 61.

¹⁰³ <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/4389/1/2/zakon-c-56-1927-sb-o-volebnim-pravu-prislusniku-branne-moci-a-cetnictva/zakon-c-56-1927-sb-o-volebnim-pravu-prislusniku-branne-moci-a-cetnictva> [23.05.2022]

¹⁰⁴ Jiří NOLČ, Československá armáda za první republiky, Brno: Computer press a.s., 2007, s. 60.

¹⁰⁵ Sbírky zákonů a nařízení <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1775/1/2> [23.05.2022]

¹⁰⁶ Sbírky zákonů a nařízení <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/2095/1/2> [23.05.2022]

¹⁰⁷ Sbírky zákonů a nařízení <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/2095/1/2> [23.05.2022]

¹⁰⁸ Sbírky zákonů a nařízení <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/3361/1/2> [23.05.2022]

¹⁰⁹ Sbírky zákonů a nařízení <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/4177/1/2> [23.05.2022]

¹¹⁰ Sbírky zákonů a nařízení <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/5461/1/2> [23.05.2022]

Celé toto protěžování pouze jedné skupiny vojáků a důstojníků je z dnešního samozřejmě zvláštní, nicméně v tehdejší době se na legionáře pohlíželo jako na ty hrdiny, bez nich bychom nezávislost na R-U nikdy nezískali. Obecně lze říci, že tato interpretace byla z dnešního pohledu zcela chybná, jelikož se o stát a o vybudování čs. armády zasloužili nejen naši legionáři, ale i mnozí dobrovolníci bojující ve válce o Těšínsko nebo ve válce o Slovensko a taktéž právě v těchto dvou válkách se výraznou měrou podíleli na zajištění čs. pohraničí na přelomu let 1918 a 1919 a účastnili se bojů i čeští a slovenští vojáci a důstojníci bývalé R-U armády. Ostatně i zajišťování pohraničí na přelomu let 1918 a 1919 provádělo Domácí vojsko složené převážně z českých a slovenských vojáků a důstojníků bývalé R-U armády.

Nyní ještě několik málo slov k výzbroji a výstroji československé armády ve 20. letech. Od roku 1921 byl pro mužstvo zaváděn stejnokroj vz. 21 s tím, že disponoval i vycházkovou variantou. Co se týká přileb, tak prakticky po celá 20. léta byly v čs. armádě nošeny přilby vz. 20 vycházející z rakouské přilby M 1917, která pro změnu vycházela z německé přilby M 1916 (takzvaná Rohatka). S tím, že tato přilba byla opatřena hřebenem, který nicméně byl v polovině 30. let odstraněn.¹¹¹ Od roku 1935 pak došlo k urychlenému zavedení přilby vz. 32, která je známa pod přezdívkou hříbek nebo vajíčko a která vydržela u československé armády až do 50. let, kdy byla postupně nahrazena přilbou vz. 53.

Až do poloviny 20. let se nedá příliš hovořit o vlastní výzbroji. Respektive vlastní byla povětšinou děla, jelikož Škodovy závody v Plzni byly jedním z největších výrobců děl již v době před první světovou válkou. Nicméně co se týká pušek a kulometů, jednalo se o výzbroj ještě z doby monarchie nebo zbraní z Francie. Případně zbraní kořistních.¹¹²

Teprve v polovině 20. let dochází k plošnému zavedení pušky vz. 24 (v podstatě česká verze německé pušky Mauser 98)¹¹³ a k prvním dodávkám těžkého kulometu vz. 24 (úprava Zbrojovky Janeček původně R-U kulometu Schwarzlose 1907/12)¹¹⁴ a lehkého kulometu ZB vz. 26 (původně Praga vz.24),¹¹⁵ které tak sjednocují puškovou a kulometnou municí na ráži 7.62 Mauser.¹¹⁶ Pro důstojníky je pak zavedena pistole vz. 24.¹¹⁷ A též dochází k zavedení šavle vz. 24 (pro rotmistry, důstojníky a generály).¹¹⁸ Co se týká tanků, tak ve 20. letech se

¹¹¹ Československá přilba vz. 20 <http://www.vhu.cz/exhibit/ceskoslovenska-prilba-vz-20/> [23.05.2022]

¹¹² Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, s. 136

¹¹³ Puška vz. 24 <http://www.vhu.cz/exhibit/puska-vz-24/> [23.05.2022]

¹¹⁴ Těžký kulomet Š-24 <http://www.vhu.cz/exhibit/ceskoslovensky-tezky-kulomet-s-24/> [23.05.2022]

¹¹⁵ Lehký kulomet Praga vz. 24 <http://www.vhu.cz/exhibit/lehky-kulomet-praga-vz-24/> [23.05.2022]

¹¹⁶ Puška vz. 24 <http://www.vhu.cz/exhibit/puska-vz-24/> [23.05.2022]

¹¹⁷ Armádní pistole vz. 24 <http://www.vhu.cz/armadni-pistole-vz-24/> [23.05.2022]

¹¹⁸ Československá šavle pro důstojníky <http://www.vhu.cz/exhibit/ceskoslovenska-savle-pro-dustojniky-armady-vzor-24/> [23.05.2022]

československá armáda spoléhala hlavně na francouzské lehké tanky Renault, konkrétně Renault FT 17,¹¹⁹ které ve výzbroji útočné vozby čs. armády byly páteřními tanky až do přelomu 1. a 2. poloviny 30. let, kdy došlo k jejich nahrazení nejprve tanky LT vzor 34¹²⁰ a později masivněji vyráběnými tanky LT 35.¹²¹

Samostatnou kategorií, je pak pokus v rámci kategorie tančíků, kdy mezi lety 1933-34 bylo vyrobeno cca 70 tančíků vz. 33, přičemž celá koncepce tančíků se nakonec ukázala být slepá.¹²²

Na druhou stranu již ve 20. letech měla čs. armáda k dispozici 2 druhy obrněného vozidla, jmenovitě šlo o obrněný automobil vz. 23¹²³ a obrněný automobil vz. 27¹²⁴ a obrněný automobil vz. 30, které po svém vyřazení z armády ve 30. letech sehrály svou úlohu v rámci potlačování nepokojů v období mnichovské krize, kdy je používala hlavně Stráž obrany státu (S. O. S.- takzvaní Sosáci, šlo o ozbrojenou složku tvořenou příslušníky četnictva, uniformované policie, finanční stráž a armády).¹²⁵

Samostatnou kapitolou pak je rozvoj československého letectva, který měly na starosti hlavně společnosti Aero, Avia a Letov, přičemž vždy se jednalo výhradně o dvouplošníky s celkem robustní a kvalitní konstrukcí.¹²⁶

A co k tomu všemu říkají DL? Po prostudování DL jsem se rozhodl pro ukázkou vybrat úryvky pár článků ze 20. let, které o stavu tehdejší čs. armády a jejího důstojnického sboru referují. První úryvek článku DL z roku 1925 pojednává o roztrpčenosti důstojníků nad tím, že jim není „dopřáno“ dostatek financí a požitků, které jejich postavení ve společnosti však vyžaduje. Což souvisí s připravovanou novelou tehdy platného požitkového zákona. Druhý článek je z roku 1927 z rubriky „Z věstníků MNO“ a informuje o záležitostech týkajících se věcného č. 29 z věstníku MNO aktuálnímu k červnu 1927.

¹¹⁹ Přijel Renault ft-17 <http://www.vhu.cz/prijel-renault-ft-17/> [23.05.2022]

¹²⁰ Lt 34 <http://utocnavozba.wz.cz/tank/l-lt34.htm> [23.05.2022]

¹²¹ Lt 35 <http://www.vhu.cz/lt-35/> [23.05.2022]

¹²² Model československého tančíku vzor 33 <http://www.vhu.cz/exhibit/model-ceskoslovenskeho-tanciku-vzor-33/> [23.05.2022]

¹²³ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, s. 138

¹²⁴ Tamtéž s. 144

¹²⁵ S.O.S. <http://www.1-prapor-sos.wz.cz/sos/sos.html> [23.05.2022]

¹²⁶ Jiří RAJLICH, Jiří SEHNAL, Československé letectvo 1918–1924, Kolínské noviny, Kolín 1992, s.56.

Zklamané naděje

*Zklamané naděje jsou trpkým pocitem, tím trpčím, čím méně bylo zklamání očekáváno. Naděje vojenských gázistů pak byly zklamány těmi, kteří je sami vzbudili. Důstojnictvo jest jistě stav, jenž je zvyklý ukázněnosti, jenž dovede zapíratí sebe v zájmu vyšších věcí. Když však po dlouhém a trapném čekání, po mnoha projevech uznání práce, po četných prohlášeních, že důstojnictvu bude pomoheno v jeho trapné sociální situaci, přijde čin, jímž se osmdesáti procentům důstojníků místo pomoci dostanou normy, leckterými se jejich bídná posice prohlásí za trvale nezměnitelnou, lze pochopiti rozladění, s kterým byl přijat vládní návrh požitkového zákona pro vojenské gázisty. Snad proto byla volena i forma taková, kterou bylo znění návrhu zákona důstojnictvu oznámeno, tj. vyzvání, aby návrh byl zástupci důstojnictva buď přijat, anebo zamítnut, protože se již předem vědělo na povolaných místech, že návrh přijmouti nelze. Je nutno viděti cifry a srovnávati, aby bylo jasné, že to, co snad pro jiné kategorie znamená alespoň trocha pomoci, je pro 80 procent důstojníků vyzváním.*¹²⁷

Jak jsem uvedl již výše, tento úryvek si klade za cíl přiblížit stále velmi idealizovanou dobu první republiky a prokázat, že i důstojníci hlavně ve dvacátých letech neměli takřikajíc: „Na růžích ustláno.“ A že celá situace ohledně jejich života byla nejen pro ně, ale i pro jejich rodiny značně složitá. Teprve ke konci 20. let se podařilo dospět k nějaké stabilizaci ohledně finančního zajištění důstojnického sboru, nicméně ani poté nebyla situace po finanční stránce pro důstojníky čs. armády (a nejen pro její důstojníky) jednoduchá, tudíž si důstojníci často pod pseudonymy nebo na zapřenou přivydělávali psaním odborných článků nebo i literární tvorbou.

2.6 Československá armáda a její důstojnický sbor ve 30. letech

V této části mé práce bych rád stručně vysvětlil vývoj československé armády a jejího důstojnického sboru. Jestliže 20. léta byla ve znamení upevňování armády jakožto instituce a stabilizování jejich poměrů prostřednictvím zákonů, tak 30. léta pro československou armádu znamenala hlavně změnu takticko-strategických koncepcí a po roce 1933, kdy se v Německu dostali k moci nacisté, i potřebu modernizace a masivních investic do výzbroje, výstroje a ve druhé polovině 30. let i do opevnění. V této části mé práce se pak chci zaměřit hlavně na roky 1933-1938, kdy nastalo právě ono výše zmíněné nebezpečí nacismu a byla tedy přijímána výše uvedená opatření.

¹²⁷ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1927, 5 (43), s. 1.

Prvním problémem, který však československou armádu začal ve 30. letech citelně tížit, byla v té době na plno se v Československu projevující finanční krize. Krach na newyorské burze dne 24. října 1929 se v Evropě neprojevil hned. Konkrétně v Československu se první důsledky tohoto krachu, začaly projevovat až v průběhu roku 1930 a nejvíce se začaly projevovat až v roce 1931. Nejvíce se tato krize projevila pak v pohraničí, což mělo později za následek vzestup Sudetoněmecká vlastenecká fronta (od roku 1935 přejmenována na Sudetoněmeckou stranu) v pohraničních regionech.¹²⁸

V armádě se pak tato krize projevila například tak, že Svaz československého důstojnictva musel pro gážisty v záloze a ve výslužbě vytvořit další pomocný fond. Nutno však podotknout, že vzhledem k vysoké solidárnosti a faktu, že výše dvě uvedené skupiny gážistů nebyly tak početné, podařilo se i s pomocí různých dalších fondů a půjček SČD celou věc již ke konci roku 1932 vyřešit.¹²⁹

Nicméně celá tato krize měla vliv na státní rozpočet, tudíž ač měla československá armáda i další způsoby financování (například v předchozí pasáži uvedený Fond pro věcné potřeby národní obrany),¹³⁰ nebylo pak pro ni příliš jednoduché financovat modernizaci, nutná byla hlavně motorizace, jejíž řešení však vázlo ještě kolem roku 1937.¹³¹

Jak bylo již uvedeno v předchozí kapitole. Československá armáda měla až do přelomu 1. a 2. poloviny 30. let problém s nedostatkem modernějších tanků a vlastně měla do té doby i celkem nejasnou představu o tom, jak by měla vypadat tanková koncepce. A navíc celkově zaostávala v motorizaci.¹³² Vzhledem k událostem v sousedním Německu však bylo nutné tuto situaci už i vzhledem k tomu, že se v Německu začalo masivně investovat mimo jiné i do vývoje a výroby nových tanků (ač to bylo Německu zakázáno Versailleskou smlouvou), začít intenzivně řešit.

Proto se Československá armáda rozhodla zadat dnešní terminologií výběrové řízení na lehký druh tanku. První firma, která na tuto pobídku ze strany Ministerstva národní obrany zareagovala, byla firma Českomoravská – Kolben – Daněk (ČKD), která již pár let vyvíjela nový druh lehkého tanku. Tudíž už v roce 1933 byla zahájena výroba tanku Lt vzor 34, přičemž

¹²⁸ Milan SEKANINA, *Kdy nám bylo nejhůře? Hospodářská krize 30. let 20. století v Československu a některá její východiska*, Praha: Libri, 2004, s. 60.

¹²⁹ Alevtina POKORNÁ, *Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939. Historie a vojenství*. Historický ústav AČR, Praha 1992, 41(5), s. 32-35.

¹³⁰ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, *Čs. arm. 1918-1932*, s. 60.

¹³¹ Tamtéž s. 64.

¹³² Přijel Renault Ft- 17 <http://www.vhu.cz/prijel-renault-ft-17/> [26.05.2022]

mezi lety 1934-1936 bylo čs. armádě od ČKD dodáno celkem 50 těchto tanků.¹³³ Nicméně vzhledem k slabému pancíři a pomalému výkonu motoru byla nakonec ještě oslovena firma Škoda, která již nějakou dobu vyvíjela tank, co vešel ve známost jako Lt vzor 35,¹³⁴ který Škoda následně vyráběla společně s ČKD a do roku 1938 bude těchto tanků dodáno pro československou armádu několik stovek kusů.

Nicméně i tento tank měl určité nedostatky, které spočívaly hlavně v jeho relativně komplikovaném podvozku, tudíž čs. armáda požádala znovu ČKD o jiný druh tanku, a tak se začala plánovat výroba tanku Lt vzor 38, který nicméně začal z výrobních linek sjíždět až v roce 1939 a na místo čs. armády si ho tak nakonec přebíral z výroby Wehrmacht.¹³⁵

Lepší situace panovala v oblasti výroby a vývoje děl, kdy Československo bylo považováno stále za jednoho z nejlepších výrobců děl na světě s tím, že podobné ocenění Československo mohlo deklarovat i u pěchotních zbraní, včetně ve 30. letech vyvinutého těžkého kulometu ZB vz. 37,¹³⁶

A taktéž i u letadel, kde, ač přes absenci v té době stále více ve světě zařazovaných jednoplošníků, dokázalo československé letectvo se svými dvojplošниковými stroji Avia B-534 směle konkurovat nejnovějším německým jednoplošníkům ještě ve druhé polovině 30. let,¹³⁷ přičemž konkrétně v červenci 1937 na leteckých závodech konaných v Curychu se jednalo od 2., 3. a 4. místo pro československé stroje.¹³⁸

Výcvik a úroveň československých pilotů pak byla také na velmi vysoké úrovni, což bylo způsobeno i programem s názvem Masarykova letecká liga, který inicioval generál Stanislav Čeček již v roce 1926¹³⁹ a na kterém měl lví podíl i Svaz československého důstojnictva (jedním z úkolů tohoto svazu bylo i řešení branné výchovy mládeže a ostatních občanů).¹⁴⁰

¹³³ Lt vz 34 <http://utocnavozba.wz.cz/tank/l-lt34.htm> [26.05.2022]

¹³⁴ Lt vz 35 <http://www.vhu.cz/lt-35/> [26.05.2022]

¹³⁵ Lt vz 38 <http://www.vhu.cz/lehky-tank-praga-lt-vzor-38/> [26.05.2022]

¹³⁶ Archiv HN čs. obr. průmysl <https://archiv.hn.cz/c1-967154-cesky-obranny-prumysl-v-minulosti-a-dnes-1> [26.05.2022]

¹³⁷ Marek ŠVANCARA, Úspěch československých letců na IV. mezinárodním mítinku v Curychu v roce 1937, Brno 2007, Bakalářská práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Vedoucí práce PhDr. Libor Vykoupil.

¹³⁸ Avia B-534 Curych 1937 http://www.aviationart.cz/aviab534_curych1937.html [29.05.2022]

¹³⁹ Jana MEZEROVÁ, Češi a Němci ve vzduchu, Počátky bezmotorového létání v meziválečném Československu, Časopis Národního muzea. 2014, roč. 183, č.4, s. 11.

¹⁴⁰ Alevtina POKORNÁ. Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939. Historie a vojenství. 41(5), s. 20-27.

Což se později projevilo během II. světové války. Přičemž u samotné branné výchovy nelze opomenout zásluhy podplukovníka, později plukovníka a po II. světové válce brigádního generála Čeňka Kudláčka, který se od roku 1935 velmi zasloužil o rozvíjení koncepce branné výchovy a dokonce stál v čele později samostatného Referátu branné výchovy a je vhodné poznamenat, že jak plukovník Kudláček, tak i SČD a další organizace, u kterých se počítalo už od 20. let s podílem na branné výchově, měli dost ztíženou situaci neexistencí bližších zákonných norem pro branou výchovu, přičemž ani zákon č. 184 Sbírky z. a n. z července 1937 tuto situaci příliš nevyřešil a celá situace se víceméně nevyřešila ani do podzimu 1938.¹⁴¹

Nicméně jedna z nejvíce klíčových a doposud patrných změn v rámci válečné koncepce československé armády v době první republiky, respektive ve 30. letech, byla výstavba opevnění. Až do přelomu let 1933-34 se počítalo s tím, že československá armáda bude bojovat bez opevnění. Sice už ve dvacátých letech se mezi československými vojenskými teoretiky občas diskutovalo na téma opevnění¹⁴², nicméně i vzhledem k tomu, že od druhé poloviny 20. let až do roku 1933 nebylo nebezpečí ze strany Německa nijak výrazné, tak se tyto debaty vždy pohybovaly v rovině úvah.

Každopádně během roku 1934 bylo prostřednictvím Francie přistoupeno ke koncepci opevnění československých hranic s tím, že Francouzi se ale domnívali, že nebude dost možná reálně v dohledné době opevnit kompletně celé pohraničí. Konkrétně se takto domnívali generálové Gamelin a Mittelhausser.¹⁴³

Vznik samotných institucí, které by měly budování opevnění ve své agendě, poněkud vázl. Teprve 20. března 1935 byly zřízeny instituce s názvem Rada pro opevňování (RO) a Ředitelství opevňovacích prací (ŘOP). S tím, že RO řídí armádní generál Ludvík Krejčí a jedná se o řídicí instituci, zatímco ŘOP velí generál Karel Husárek a jedná se o instituci výkonnou. Důležitou novou institucí, zřízenou však již usnesením Vlády ČSR dne 6. října 1933, pak byla i takzvaná Nejvyšší rada na obranu státu (NROS), která měla funkci vrcholného orgánu určeného pro řízení obrany státu.¹⁴⁴

Samotná koncepce vytváření plánů pak byla dvoufázová. Nejprve se uvažovalo spíše o vybudování těžkého opevnění. Tedy podobného modelu opevnění jako na francouzské

¹⁴¹ Tomáš JIRÁNEK. Šéf štábu Obrany Národa: Neklidný život divizního generála Čeňka Kudláčka, Praha Academia, 2015, s. 194-195.

¹⁴² Pplk. g.š. Rudolf HANÁK, Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1923, 3 (49), s. 1.

¹⁴³ Karel STRAKA, ČESKOSLOVENSKÁ ARMÁDA, Pilíř obrany státu z let 1932-1939, Ministerstvo obrany ČR, Praha 2007, s. 70-73.

¹⁴⁴ Tamtéž s. 64.

Magnetově linii. Nicméně v roce 1936 dospěl armádní generál Vojechovský k názoru, že by bylo lepší vybudovat hlavně opevnění lehké. V tomto roce se taktéž začínaly budovat první bunkry lehkého opevnění vzoru 36, který vycházel z francouzských lehkých bunkrů. Nicméně tento typ se záhy ukázal jako problematický mimo jiné z důvodu absence odvětrávacího systému. Tudíž nakonec v roce 1937 byl zvolen nový typ lehkého opevnění vz. 37, který je dodnes znám pod přezdívkou Řopík (dle zkratky ŘOP – Ředitelství opevňovacích prací).

Celá koncepce opevnění ražená od roku 1936 do roku 1938 pak počítala s několika liniemi opevnění, a to jak v pohraničí, tak i ve vnitrozemí s tím, že bude toto opevnění kombinací lehkého a těžkého a že krom lehkých a těžkých objektů budou budovány i podzemní prostory.¹⁴⁵

Nicméně do osudného září 1938 se nepodařilo zbudovat jen přibližně ¼ z celkového počtu zamýšlených staveb s tím, že hlavní problém byla bývalá hranice s Rakouskem, kde takřka chybělo jakékoliv těžké opevnění, jelikož nebylo počítáno s anšlusem Rakouska.

Který byl proveden nacistickým Německem v březnu roku 1938. Celkový počet těžkého opevnění se uvádí 262.¹⁴⁶ Co se týká lehkého opevnění, tak tam si literatura poněkud protirečí.

Pokud chci vycházet z knih Československá armáda pilíř obrany státu z let 1932-1939, pak musím uvést číslo 5262 objektů lehkého opevnění (dále jen jako LO) zbudovaných k 23. září 1938.¹⁴⁷ Podobné číslo nabízí i III. díl Vojenských dějin Československa 1918-1939, kde se v případě LO hovoří o čísle 6 000 dokončených objektech.¹⁴⁸ Nicméně jiné zdroje uvádějí čísla v rozmezí 9–10 tisíc dokončených objektů LO s tím, že všechny zdroje, ale víceméně shodně uvádějí jako zamýšlený počet cca 15 500 LO a více než 1200 zamýšlených objektů těžkého opevnění (dále jen jako TO).¹⁴⁹ Každopádně i vzhledem k interaktivní mapě čs. opevnění je zřejmě reálnější počet dokončených objektů LO počet blížící se 10 000.¹⁵⁰

Minimálně od roku 1933 se v DL začaly objevovat častěji různé články ohledně případného opevnění našich hranic. Tato volání souvisela s nástupem nacistům k moci

¹⁴⁵ Karel STRAKA, ČESKOSLOVENSKÁ ARMÁDA, Pilíř obrany státu z let 1932-1939, Ministerstvo obrany ČR, Praha 2007, s. 74-76.

¹⁴⁶ Tamtéž s. 83.

¹⁴⁷ Tamtéž s. 83-85.

¹⁴⁸ Miroslav BROFT a kolektiv, Vojenské dějiny Československa III. Díl, s. 441.

¹⁴⁹ Československé opevnění plány a realizace <https://www.fronta.cz/dotaz/ceskoslovenske-opevneni-plany-a-realizace> [26.05.2026]

¹⁵⁰ Mapa opevnění <https://mapa.opevneni.cz/> [26.05.2022]

v sousedním Německo v lednu 1933. Článek z 21. prosince 1933 publikovaný v DL obsahuje mimo jiné i provolání:

*„Pro bezpečnost státu žádáme opevnění hranic. K provádění těchto i jiných mimořádných staveb je třeba organisovat, vycvičiti a využití nezaměstnaných a opatřiti k tomu mimořádné dotace.“*¹⁵¹

Nyní ještě něco k důstojnickému sboru čs. armády ve 30. letech. Ve 30. letech již v armádě působili převážně důstojníci legionářského původu, a to hlavně na vyšších či přímo generálských funkcích a generace důstojníků nastoupivších k armádě ve dvacátých letech s tím, že zde taktéž došlo k příchodu další důstojnické generace na zhruba na přelomu 1. a 2. poloviny 30. let, která pak sehraje ve sboru úlohu nižších důstojníků během roku 1938 a následně v rámci nižších důstojníků exilu během II. světové války.¹⁵²

Důstojníci sloužící původně ještě v R-U armádě pak na počátku 30. let již byli většinou v důchodu, například generální inspektor čs. armády Alois Podhajský odešel na penzi v roce 1933, podobná situace pak byla vzhledem k výši věku u dalších důstojníků, co si prošli r-u armádou a domácím vojskem.¹⁵³

Zde je však nutné opět upozornit na problematiku finanční krize, která, jak jsem již výše uvedl, způsobila problémy důstojníkům-gážistům v záloze nebo ve výslužbě. A tady nelze nevyzdvihnout armádního generála Sergeje Nikolajeviče Vojcechovského, který se o tuto problematiku velmi zajímal a několikrát si prostřednictvím novin takřkajíc rýpl do vládních představitelů a svých nadřízených, přičemž požadoval, aby byla v tomto směru zjednána náprava. Čímž si ale proti sobě poštvál například generála Krejčího, který mu pak za tuto činnost udělil poněkud zavádějící každoroční hodnocení.¹⁵⁴

A nyní chci uvést články z dobových DL. Konkrétně jde o úryvky článků z dubna 1935 a z května 1938, které řeší problematiku důstojnického stejnokroje a toho, co by si důstojník neměl zapomenout vzít na polní manévry. Samotnou ústrojovou kázeň u všech uniformovaných sborů v době první republiky pak lze považovat za velmi přísnou. A byly snahy u některých velitelů a poddůstojníků či úředníků vojenské správy o to, aby jakýkoliv přestupek vůči ústrojové kázní byl tvrdě trestán. Nicméně to byly spíše výjimky a jak jsem uvedl dříve,

¹⁵¹ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1933, 13 (52), s. 3.

¹⁵² Jiří FIDLER, Generálové legionáři, Books s.r.o., Brno 1999, s. 15-18.

¹⁵³ Karel STRAKA, Tomáš KYKAL, Čs. arm. 1918-1932, s. 61.

¹⁵⁴ Vladimír BYSTROV. Osud generála: Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského, Academia, Praha 2007, s. 360-361.

v podstatě, pokud se nejednalo o výrazný prohřešek či snad výstřelek a pokud měl tento prohřešek opodstatnění a hlavně měl-li praktické využití, nebylo k trestům povětšinou přistupováno.

O důstojnickém stejnokroji.

„Zvláště v poslední době se množí v redakční poště dotazy a konkrétní náměty v otázkách souvisících s nošením stejnokroje. Jsou to především důstojníci v záloze a v dobrovolné další činné službě, kteří přicházejí s některými návrhy, které jsou dobře míněny, svědčí však často o tom, že pisatelé neznají ustanovení platného předpisu H-VI-4a „Přeměny stejnokroje čs. branné moci“ a směrnice Sm 55 „Nošení stejnokroje“. Časté změny a doplňky, které proběhnou věstníkem, vysvětlují tento nedostatek, a proto věci nejpodstatnější zaznamenávám k informaci našich čtenářů.“¹⁵⁵

Jsi připraven na polní službu?

Je tomu už sedm neděl, kdy jsme v svém listě přinesli informativní článek o výbavě a o osobních zavazadlech důstojníka při polních cvičeních. Jak se stává, čtený nebo nečtený, leckým byl tenkrát odložen a nyní je nemalá poptávka po tehdejších pokynech. Proto je znovu otiskujeme. Na sobě a u sebe.

Co má důstojník na sobě a co nosí v poli u sebe? Oblečen má polní stejnokroj, k němuž náleží přilba, polní čepice s odznakem, blůza, kalhoty jezdecké nebo pro pěší (podle zařazení), pláště nebo nepromokavý pláště (řídí se roční dobou), rukavice, služební pás, černé vysoké boty nebo střevíce s ovinovačkami (lýtkovnicemi) anebo s koženými kamašemi v barvě střeviců. Kožené kamaše jsou stejně pohodlné jako vysoké boty a lze je rychleji dát na lýtka nežli ovinovačky, které se mimoto rozvinou často ve chvíli nejméně vhodné pouhým napínáním svalstva nohou, i když byly původně řádně omotány. Knoflíky u pláště a blůzy nosí v poli důstojník jen mořené.“¹⁵⁶

Na tomto úryvku lze celkem dobře ilustrovat, že důstojnické povolání bylo v době manévru náročné nejen na fyzickou a psychickou zdatnost důstojníka, ale bylo náročné i například z hlediska logistiky. Respektive pokud budeme vycházet z výše uvedeného seznamu výstroje pro manévry, která ještě je navíc velmi zestručněná, nelze si nevšimnout, jak moc obsáhlá ve skutečnosti je. Obzvláště je pak nutné upozornit na to, že důstojníci museli podobně

¹⁵⁵ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1935, 15 (16), s. 3.

¹⁵⁶ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1938, 18 (22), s. 1-2.

jako mužstvo velmi přísně dbát na svojí ústrojovou kázeň. Tudiž nebyla oficiálně možná jakákoliv improvizace. Nicméně i dle dobových fotografií je patrné, že se způsoby, jak alespoň částečně obcházet ústrojovou kázeň i mezi důstojníky našly.

Každopádně tradiční výbavou důstojníka čs. armády, byl podobně jako u mužstvo takzvaný vojenský kufr, což byla víceméně přenosná truhla, která byla velmi podobná té, kterou vojáci užívali už za dob Rakouska-Uherska. Ostatně často se i tato truhla dědila z generace na generaci a mnoho těchto kufrů tak posloužilo v rámci vojenské služby u vojáků z jedné rodiny už od konce 19. století až po konec 50. let století 20.

3. Svaz československého důstojnictva

Svaz československého důstojnictva (dále jen SČD), byl organizací aktivních i záložních důstojníků Československé armády v době první i druhé republiky, přičemž v určité míře, i když pod jiným názvem Svaz bývalých českých důstojníků působil i během protektorátu a těsně po 2. světové válce. Tématem této práce je nicméně působení SČD v době první republiky.

Hlavní činností Svazu Československého Důstojnictva bylo sdružování aktivních a záložních důstojníků čs. armády a taktéž i důstojníků ve výslužbě. Dále byla snaha o to, aby se tento svaz stal i jakou stavovskou organizací důstojníků tehdejší Československé armády a mohl tak za ty tyto důstojníky i jednat a dokonce „lobovat“ u tehdejších politiků. Tyto snahy nicméně nebyly zcela naplněny, nicméně i tak Svaz ČS. důstojnictva po dobu svojí existence byl významnou organizací. Další činností bylo publikování periodika Důstojnické Listy a obecně publikování i literatury psané některými členy Svazu ČS důstojnictva.

Dále se Svaz ČS. důstojnictva zaměřoval i na pořádání společenských akcí – například vlastní plesy – a také se snažil pomáhat vdovám a sirotkům po důstojnících čs. armády – toto nejvíce vyniklo hlavně od počátku 30. let a později i v době Protektorátu-.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Alevtina POKORNÁ. Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939. Historie a vojenství. Historický ústav AČR, Praha 1992, 41(5), s. 16-17.

Do roku 1931, přesněji mezi lety 1921-1931 bylo sídlo ústředí SČD a Velkopražská odbočka SČD na adrese Újezd čp. 20 Praha III.¹⁵⁸ (Újezd je dnes pomezí Prahy 5 a Prahy 1, s tím, že by se mělo jednat o dům 423/20, kde se dnes nachází Hotel a restaurace U Kříže).¹⁵⁹

Od roku listopadu roku 1930 pak ústředí SČD a Velkopražská odbočka SČD sídlily ve Štefánikově domě¹⁶⁰ (dostavěn 1931, dnes hotel LEGIE na náměstí I. P. Pavlova na Praze 2-dnešní sídlo ČSOL), který byl vystavěn dle plánů mjr. v z. arch. Jana Zázvorky st.¹⁶¹ (navrhl i Památník na Vítkově, nebo pomníky u Zborova a u Terronu),¹⁶² který byl otcem herečky Stelly Zázvorkové a filmového architekta Jana Zázvorky ml.¹⁶³ Na realizaci Štefánikova domu se podílel i mjr. v z. Ing. Vojtěch Kerhart¹⁶⁴ (autor mimo jiné i kasáren T. G. Masaryka v Pardubicích, realizovány mezi lety 1924-27)¹⁶⁵.

SČD vznikl postupný procesem v průběhu roku 1920, kdy sjednotil ostatní do té doby vzniklé důstojnické organizace. Respektive již v listopadu 1918 vznikl například Svaz československých důstojníků (přímý předchůdce SČD), který však byl na základě příkazu MNO v březnu 1919 rozpuštěn. V květnu 1919 tedy vzniká Podpurný a vzdělávací svaz důstojníků s tím, že v roce vznikl ještě „konkurenční“ Vědecký svaz československého důstojnictva. Aby došlo ke sjednocení a vytvoření jedné velké důstojnické organizace je v průběhu roku vytvořen Svaz československého důstojnictva, do kterého se sloučil Podpurný a vzdělávací svaz důstojníků. „Konkurenční“ Vědecký svaz československého důstojnictva si pak změnil název na Vojenský ústav vědecký s tím, že část jeho agendy přechází na SČD a část zůstává v jeho gesci VÚV.¹⁶⁶

Přes prvotní bolesti, se nakonec na přelomu let 1920 až 1921 byla sestavena i základní struktura SČD, která nicméně nebyla zcela upevněna až do roku 1930, kdy došlo k definitivnímu ustálení struktury SČD na Valnou hromadu, Předsednictvo Ústředního výboru

¹⁵⁸ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1921, 1(1).

¹⁵⁹ Google maps

<https://www.google.com/maps/place/%C3%A1jezd+423%2F20,+118+00+Mal%C3%A1+Strana/@50.0817099,14.4047106,20z/data=!4m5!3m4!1s0x470b94fca25e135d:0x8146cd3347026c29!8m2!3d50.0817185!4d14.4047414> [07.06.2022]

¹⁶⁰ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1930, 10 (46), s. 1-2.

¹⁶¹ Bernard PANUŠ, Legionářský směr, Praha: Československá obec legionářská, 2013, 4 (1), s. 12-14.

https://www.csol.cz/images/Projekty/Legionarsky_smer/Legionarsky_smer_4_2013.pdf [07.06.2022]

¹⁶² Platon DÉJEV. Výtvarníci legionáři. Praha: Čsl. legionář MNO, kancelář československých legií, 1937, s. Kapitola Zázvorka Jan, s. 287.

¹⁶³ Archiweb Jan Zázvorka st. <https://www.archiweb.cz/jan-zazvorka> [07.06.2022]

¹⁶⁴ ČSOL Legionářský směr 4/2013

https://www.csol.cz/images/Projekty/Legionarsky_smer/Legionarsky_smer_4_2013.pdf [07.06.2022]

¹⁶⁵ Prázdné domy Ing. Vojtěch Kerhart <https://prazdnedomy.cz/domy/architekti/detail/3616> [07.06.2022]

¹⁶⁶ Mjr. Mgr. Janusz MIKA, Ph.D. Strategie ve Vojenském ústavu vědeckém, Obrana a strategie 2006/7, 6 (2/2006)

SČD (dále jen jako ÚV SČD), ÚV SČD s pomocnými orgány, devět ústředních komisí, bytové a stavební družstvo, Štefánikův dům (Sídlo celého ústředí SČD a Velkopražské odbočky/pobočky SČD), odbočky a samotné členstvo.¹⁶⁷

Výše uvedené jasně ukazuje na celkem složitý byrokratický aparát, přičemž je paradoxem, že i přes tento propracovaný aparát ne příliš vzdálený aparátu nějakého ministerstva či politické strany, měl SČD provádět pouze osvětovou činnost a dále sdružovat aktivní i záložní důstojníky čs. armády, tak ale i důstojníky četnictva (však neměli právo, jakkoliv zasahovat do volebních procesů v rámci SČD) a nesměl provádět jakoukoliv politickou agitaci.¹⁶⁸

Volby v rámci všech orgánů SČD pak probíhaly každoročně, s tím, že sjezd celorepublikový, byl zpravidla situován tak, aby se konal v období mezi lednem až dubnem. Taktéž bylo nutné, aby jednotlivé odbočky SČD měly v tuto dobu již navolené své vlastní pobočkové předsedy, kteří se taktéž na úrovni jednotlivých odboček SČD volili každý rok. Nicméně ihned na začátku fungování SČD nastal celkem významný problém, jelikož v únoru odstoupil předseda SČD t.č. pplk. Miloš (někdy též veden jako Miloslav) Žák ze své funkce, přičemž jako hlavní důvod bylo jeho převelení do Olomouci.¹⁶⁹

Pro takové případy platilo pravidlo, že až do nejbližšího celostátního sjezdu přebírá post předsedy SČD jeho místopředseda, zde konkrétně za pplk. Miloše Žáka přebral post předsedy místopředseda major Josef Matoušek.¹⁷⁰ Nicméně záhy byl zvolen díky celorepublikovému sjezdu na post předsedy SČD generál V. hodnostní třídy Stanislav Čeček¹⁷¹, který funkci předsedy vykonává až do prosince 1921.¹⁷² Nicméně zde spatřuji určitý rozpor, jelikož od července 1921 generál Čeček pobýval studijně v Paříži,¹⁷³ tudíž se domnívám, že správa SČD,

¹⁶⁷ Alevtina POKORNÁ. Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939. Historie a vojenství. Historický ústav AČR, Praha 1992, 41(5), s. 16-17.

¹⁶⁸ Alevtina POKORNÁ. Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939. Historie a vojenství. Historický ústav AČR, Praha 1992, 41(5), s. 19.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž

¹⁷¹ Generál Stanislav Čeček (1886-1930) byl významným legionářským velitelem, který dokonce vypracoval nástupní a útočný plán pro bitvu u Zborova. Po 1. světové válce mohl studovat na École Supérieure de guerre v Paříži. Mezi lety 1924-27 zastával funkci přednosty Vojenské kanceláře prezidenta republiky a zároveň i funkci Leteckého odboru MNO. Umírá v roce 1930 na podlomené zdraví (Jiří FIDLER, Václav SLUKA Encyklopedie čs. branné moci 1920-1938.).

¹⁷² Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (7), s. 6.

¹⁷³ Alex MASKALÍK, Elita armády, Československá vojenská generalita 1918–1992, HWSK, Bratislava 2012, s.

zřejmě připadla na kpt. v z. Karla Mayera a na majora Josefa Matouška (oba zastávali posty místopředsedů ÚV SČD).¹⁷⁴

Nejdéle pak opakovaně zvoleným předsedou byl právě výše zmíněný kpt. v z. (v roce 1922 byl povýšen na majora) Karel Mayer, který byl předsedou ÚV SČD od prosince roku 1921 až do května roku 1930, kdy ze zdravotních důvodů přešel na post místopředsedy ÚV SČD (ten vykonával až do roku 1936, když ze zdravotních důvodů odstoupil i z této funkce)¹⁷⁵. Po majoru Mayerovi, přebral v květnu 1930 post předsedy ÚV SČD npor. v z. JUDr. Juraj Slávik,¹⁷⁶ který v tu samou chvíli zastával post ministra vnitra ve druhé vládě Františka Udržela a konkrétně za stranu agrárníků (označení pro členy Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu – RSZML).¹⁷⁷

Po npor. JUDru Slávikovi přebral post předsedy ÚV SČD v březnu 1936 major v. z. JUDr Ivan Markovič¹⁷⁸, který nejenže byl podobně jako Slávik Slovákem, ale jednalo se opět o politika, který sice ve 30. letech již nezastával žádný ministerský post a měl tak pouze poslanecký mandát za ČSDSD (Československá sociálně demokratická strana dělnická – dnešní ČSSD)¹⁷⁹. JUDr Ivan Markovič působil na postu předsedy ÚV SČD až do listopadu 1938, kdy dobrovolně s celým předsednictvem rezignoval a na jeho místo byl tak dosazen generál Jan Šípek,¹⁸⁰ který předsedou této organizace zůstal do března 1939¹⁸¹ v době protektorátu a po válce se vystřídal v návazné organizaci a znovu obnovené organizaci několik předsedů (za protektorátu hlavně generál justiční služby v. v. Adolf Zelený)¹⁸².

V roce 1945 Dekretem prezidenta republiky č. 125/1945 Sb. je obnovená SČD sloučen spolu se Střeleckými gardami, Svazem rotmistrů a Svazem záložníků do Svazu brannosti.¹⁸³ Svaz brannosti pak byl zrušen zákonem č. 138/1949 Sb. (Zákon o zrušení Svazu brannosti) v roce 1949.¹⁸⁴

¹⁷⁴ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (7), s. 6.

¹⁷⁵ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1936, 16 (14), s. 3.

¹⁷⁶ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1930, 10 (21), s. 1-5.

¹⁷⁷ Vláda.cz Přehled ministrů 2. Vlády Františka Udržela <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1918-1938-csr/frantisek-udrzal-2/prehled-ministru-24656/> [07.06.2022]

¹⁷⁸ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1936, 16 (14), s. 1.

¹⁷⁹ Jan RYCHLÍK, Praha: Češi a Slováci ve 20. století, Vyšehrad s.r.o., 2012, s. 84.

¹⁸⁰ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1938, 18 (45), s. 8.

¹⁸¹ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1936, 19 (10), s. 5.

¹⁸² Důstojnické Listy (přejmenováno na: Zprávy podpůrného svazu býv. českých důstojníků), Praha: Svaz Československého Důstojnictva (přejmenován na: Podpůrný svaz býv. českých důstojníků), 1939, 19 (21), s. 2.

¹⁸³ Dekret prezidenta republiky č. 125/1945 Sb.

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/12030/1/2?vtextu=svaz%20%C4%8Deskoslovensk%C3%A9ho%20d%C5%AFstojnictva#lema0> [07.06.2022]

¹⁸⁴ Zákon č.138/1949 Sb. <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/21526/1/2> [07.06.2022]

Nyní k samotnému fungování svazu jako takového. Jak jsem uvedl výše, byrokratická struktura SČD, byla velmi komplikovaná. Od roku 1930 pak ÚV SČD tvořilo 16 členů Velkopražské pobočky SČD a 17 členů z mimopražských poboček. To samo o sobě ukazuje, že většina poboček tak neměla v ÚV SČD svého zástupce o předsednictvu ÚV SČD pak raději ani nemluvě.¹⁸⁵ Co se týká valné hromady SČD, tak se jednalo o formální schvalovací instituci, která vydávala každý rok nejdéle k 15. únoru usnesení o výši členského poplatku, schvalovala stanovy jednotlivých poboček/odboček (v Důstojnických Listech jsou tato slova často zaměňována) SČD a tak dále. Valnou hromadu svolávalo předsednictvo ÚV SČD a zajímavé je, že v případě celostátních sjezdů byla tato valná hromada usnášení schopná jen, pokud byli přítomni předsedové alespoň 1/3 všech poboček.¹⁸⁶

Ještě když se vrátím ke složení samotného Ústředního výboru SČD, který byl řídicím orgánem SČD, zatímco předsednictvo ÚV SČD pouze výkonným, tak samotný Ústřední výbor (ÚV) SČD byl tvořen takto: předseda, místopředseda I., místopředseda II., vrchní účetní (někdy byli dva), jednatel I., jednatel II., pokladník, členové hospodářské správy (minimálně 2), zapisovatel I., zapisovatel II. Jednotlivé odbočky, přičemž takto to vypadalo, co se týká ÚV SČD v roce 1921.¹⁸⁷

Po roce 1930, kdy došlo k úpravám, kdy samotné složení pozic v ÚV SČD zůstalo stejné, a předsednictvo bylo tvořeno předsedou, třemi místopředsedy pobočky Velkopražské, jedním pokladníkem, dvěma jednatelemi, jedním předsedou finanční správy jedním kulturně – tiskovým referentem.¹⁸⁸

Bohužel vzhledem k omezeným archivním zdrojům a nedostatečné pramenné základně v odborné literatuře, je vše, co jsem výše uvedl k základní organizační struktuře SČD nutné brát do určité míry s rezervou, jelikož Důstojnické Listy se v této otázce poněkud neshodují se sekundárním pramenem, tedy s článkem v č.5 41. ročníku Historie vojenství. Nicméně samotnou problematiku pramenů, jsem již nastínil výše v rámci pasáže týkající se zhodnocení pramenné základy.

Každopádně nyní ještě k samotnému významu SČD v rámci organizace branné výchovy a prohlubování vztahu mezi armádou a veřejností. Tyto dva úkoly totiž společně s utužováním důstojnického kolektivu v rámci svazového a spolkového života byly spolu s těmi dvěma

¹⁸⁵ Alevtina POKORNÁ, Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939, Historie a vojenství, 41(5), s. 20.

¹⁸⁶ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1921, 1 (5), s. 6.

¹⁸⁷ Tamtéž s. 6.

¹⁸⁸ Alevtina POKORNÁ, Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939, Historie a vojenství, 41(5), s. 19.

dalšími, hlavními důvody, kvůli kterým SČD vznikl.¹⁸⁹ A nejde taktéž ještě opomenout činnost osvětovou ve formě vydávání odborné i beletristické literatury díky vlastní nakladatelské činnosti¹⁹⁰ a taktéž i o lobbing za lepší gáže či lepší požitky pro důstojníky aktivní, záložní i ty v penzi a pro jejich rodiny.¹⁹¹

Velmi důležitou funkcí byla také funkce společenská. Jelikož v době první republiky byla armáda a její důstojnický sbor, popřípadě i jiné bezpečnostní složky brány jako pilíř státu a taktéž i jako prestižní záležitost. Nicméně klíčovými byly po celou dobu první republiky slavnosti, týkající se 28. října. A zde nabízí archivní fond z Kutné Hory konkrétní program slavností 28. října v roce 1935. Tyto slavnosti toho roku v Kutné Hoře započaly již 17. října Jugoslávským večerem v tamní Sokolovně – čas není uveden-. Dále 26. října se konala pochodová štafeta – čas opět není upřesněn a zde dokonce ani místo není upřesněno-.

27. října pak konaly se od 14 hodin lehkootletické závody následované koncertem od 18. hodiny konaném na tamním Palackého náměstí od 19. hodiny pak následoval lampionový průvod a večer byl zakončen akademií v Tylově divadle od 8. hodiny večerní. Pořad oné akademie pak byl následující:

1. Filharmonie „Libuše“ Bedřich Smetana
2. Slavnostní projev aktivního důstojníka.
3. Přibíjení hřebů na praporec – hesla účastníků
4. Živý obraz.¹⁹²
5. Hymna

Samotného 28. října pak program začínal již v 8 hodin (dle pozvánek příchod doporučen na 7:30) ráno fanfárami z opery Libuše, které měly zaznít z věže Kutnohorského kostela sv. Jakuba a následně mělo dojít k položení věnců u pomníku padlých. Přičemž tyto věnce pokládaly i různé jiné spolky. Od 9. hodiny ranní pak proběhla vojenská přehlídka místního 1. telegrafního praporu, proslovy významných činitelů, vyvěšení vlajky Republiky Československé, zpěv

¹⁸⁹ Alevtina POKORNÁ, Svaz čs. důstojnictva v letech 1918-1939, Historie a vojenství, (5), s. 21.

¹⁹⁰ Databáze NK Svaz čs. důstojnictva

<https://aleph.nkp.cz/F/GYVYBSE3GLR2DLNB74NTLNGYCVNC69J335ED3MGRVM64TLOK8-29470?func=short-rank&action=RANK&W01=svaz&W02=d%C5%AFstojnictva> [07.06.2022]

¹⁹¹ Emanuel RÁDL, Zdeněk Václav TOBOLKA, Masarykův Slovník Naučný Š-Ž, Praha: Kompas, 1933, s. 713.

¹⁹² Námět živého obrazu bohužel není uveden, ale pravděpodobně muselo jít o nějakou alegorii na 28. říjen nebo na českou historii (husité). Případně na čs. legie. Event. by se mohlo jednat i o označení pro promítání, nicméně to vzhledem k časovému možnostem programu nepovažuji za pravděpodobné

státní hymny, přísaha nováčků a podobně. Od 11. do 12. hodiny pak zahrála hornická hudba. Mezi 14-17 hodinou byla lidová veselice a večer vrcholil koncertem na kutnohorském Palackého náměstí v 19. hodin a ohňostrojem ve 20:00. V tento den také došlo k předání nové zástavy (praporu), což se v omezené míře děje i dnes v AČR.¹⁹³

Samozřejmostí pak bylo, že všichni ženatí důstojníci se všeho výše uvedeného účastnili vždy za doprovodu svých manželek. Přičemž manželka důstojníka – lidovým označením: „Důstojnická panička.“-, bylo v dobách první republiky velmi výsostné postavení, které sebou neslo i velkou míru zodpovědnosti. Zajímavé je pak sledovat osudy těch manželek důstojníků, které si tito důstojníci „přivezli“ ze svého působení v československých legiích v Rusku. Obecně pak u některých těchto původem ruských občanek mohl nastat problém, s nedostatkem finanční gramotnosti a anti talentem pro hospodaření či sklon k marnotratnosti. Což bylo pak příčinou rodinných problémů a vedlo to i k rozvodům.¹⁹⁴

Například u Emanuela Moravce byl nedostatek financí a neznalost hospodárnosti jedním z důvodů k rozvodu s jeho první ženou, která byla původem z Ruska. Nicméně i ženy československého původu často měly problém vyjít s penězi od svých manželů důstojníků. Celý problém tkvěl nejen v případné nižší finanční gramotnosti daných žen, ale tkvěl taktéž z již výše uvedeného. Tedy z toho, že důstojnické povolání bylo nesmírně prestižní, a tudíž bylo nutné vynakládat i značné náklady na reprezentaci včetně například nákladů na služku, na luxusně zařízenou domácnost na kvalitní ošacení dětí a na stravování. A ne každý důstojník, měl dostatečně vysokou gáži na to, aby si vše výše uvedené mohl dovolit.¹⁹⁵

Ostatně i důstojníci vyšších hodností si museli často více či méně tajně přivydělávat publikační činností. Například výše uvedený Emanuel Moravec, který se ve dvacátých letech dokonce za účelem přivýdělku provedl machinace v řádu pár desítek tisíc československých korun (v tehdejší době celkem vysoká suma, vzhledem k tomu, jaké byly v tehdejší době běžné měsíční příjmy),¹⁹⁶ kdy hodnosti majora generálního štábu v rámci svého působení na 2. zpravodajském oddělení Zemského vojenského velitelství pro Čechy¹⁹⁷ na přelomu 1. a 2.

¹⁹³ Archivní fond ŠČD pobočky Kutná Hora, SOKa Kutná Hora, č. 49, 58.

¹⁹⁴ Televizní dokument Až na dno zrady, Česká televize, Praha 1997, v čase 18:20-20:00.

¹⁹⁵ Televizní dokument Až na dno zrady, Česká televize, Praha 1997, v čase 18:20-20:00.

¹⁹⁶ Jiří PERNES Až na dno zrady Emanuel Moravec, Themis, Praha 1997, s. 57-71.

¹⁹⁷ František SEKANIA Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého, Praha:Umělecké nakl. Josef Zeibrdlich, 1927, s. 133.

poloviny 20. let nakupoval do knihovny útvaru knihy z produkce nakladatelství Čin (patřilo pod ČSOL) jehož byl však funkcionářem.¹⁹⁸

V souvislosti s SČD nelze opomenout na brannou výchovu. Branná výchova byla totiž za 1. republiky celkem ožehavým tématem. Nicméně ač sice něco o branné výchově částečně naznačovaly již branný zákon z roku 1920¹⁹⁹ nebo vyhláška ministra národní obrany z roku 1934,²⁰⁰ teprve zákon č. 184/1937 Sb. z. a n. Zákon o branné výchově, tuto problematiku řešit v rámci legislativy.²⁰¹ A k dalším upřesněním došlo až v roce 1938 v rámci zákonů č. 76²⁰² a 81²⁰³ a taktéž vládních nařízení č. 109²⁰⁴ a 110²⁰⁵ a dále ještě vyhlášky č. 111 (vše lomeno 1938).²⁰⁶

DL k branné výchově obsahují mnoho článků, nicméně mně přijde nejhodnotnější ten z 1. ledna 1938, ze kterého si lze udělat představu o tom, jak vůbec probíhala samotná organizace branné výchovy na lokální úrovni. Konkrétně výše uvedený článek k tomu zmiňuje:

*„Jako mnohé jiné, tak i odbočka Svazu čs. důstojnictva organisovala již na počátku školního roku 1936/37 učitelstvo celého okresu k jednotnému výcviku ve vedení branné výchovy na školách.“*²⁰⁷

Samotné DL řeší brannou výchovu v rámci plnohodnotných článků až od počátku 30. let. Přičemž za první takovýto článek lze považovat článek „Branná výchova na měšťanské škole“ publikovaný dne 28. ledna 1932 Npor. v záloze Josefem Dolenským. Který hned v úvodu toho článku píše:²⁰⁸

¹⁹⁸ Jiří PERNES Až na dno zrady Emanuel Moravec, Themis, Praha 1997, s. 57-71.

¹⁹⁹ Zákon č. 193/1920 Sb. z. a n. Branný zákon republiky Československé
<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1774/1/2?vtextu=brann%C3%A1%20v%C3%BDchova> [07.06.2022]

²⁰⁰ Vyhláška č 30/1934 Sb. z. a n. Vyhláška ministra národní obrany o úplném znění branného zákona republiky Československé. <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/5877/1/2> [07.06.2022]

²⁰¹ Zákon č. 184/1937 Sb. z. a n. Zákon o branné výchově
<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6954/1/2?rem=brann%C3%A1%20v%C3%BDchova> [07.06.2022]

²⁰² Zákon č. 76/1938 Sb. z. a n. Zákon o poplatkovém ekvivalentu
<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7134/1/2?rem=brann%C3%A1%20v%C3%BDchova> [07.06.2022]

²⁰³ Zákon č. 81/1938 Sb. z a n. Zákon o zbraních a střelivu
<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7139/1/2?rem=brann%C3%A1%20v%C3%BDchova> [07.06.2022]

²⁰⁴ Nařízení č. 109/1938 Sb. z. a n. Vládní nařízení jímž se vydávají všeobecná prováděcí ustanovení k zákonu o branné výchově <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7167/1/2> [07.06.2022]

²⁰⁵ Nařízení č. 110/1938 Sb.z. a n. Nařízení o výborech brannosti
<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7168/1/2> [07.06.2022]

²⁰⁶ Vyhláška č. 111/1938 Sb. z. a n. Vyhláška ministerstva národní obrany v dohodě s ministerstvem vnitra
<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7169/1/2> [07.06.2022]

²⁰⁷ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1938, 18 (1), s. 3.

²⁰⁸ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1932, 12 (5), s. 1-2.

„Branná příprava mládeže nemá v našem státě příznivých podmínek, aby mohla býti z úřední moci zavedena na školách, proto tím vítanějším může být navrhované zavedení povinné tělesné výchovy.“²⁰⁹

Obecně pak nadporučík Dolenský kvituje, že již po nějakou dobu záložní důstojníci a záložní vojáci, kteří vykonávají důstojnické povolání, sami vyvíjejí určitou vlastní iniciativu a snaží se v rámci osnov žactvo nějakým způsobem ohledně brannosti vzdělávat.²¹⁰

Dále nadporučík Dolenský v tomto rozsáhlém článku upozorňuje například na obavy generála Votruby, které se týkaly nedostatku článků k branné výchově v tehdejších čítankách a učebnicích pro žáky obecných a měšťanských škol. Sám pak nadporučík Dolenský navrhoval, co k tématice branné výchovy by mělo být probíráno v rámci předmětů zeměpis (kreslení map a orientace v terénu, názorně pak prováděnou v hodinách tělesné výchovy), dějepis (zde například vidí jako vhodné užít přístup pohledu na dějiny Hegela a jeho dialektiku), přírodopis (mimo jiné výuka základů maskování, což na dobu vzniku toho článku zní velmi novátorsky, jelikož maskovací metody rozhodně v té době nebyly ničím příliš doceňovaným), fyziky a chemie (dráha letu střely, výbušné látky), matematiky a geometrie (statistika a třeba i výpočet stavů vojska), ale i tělesné výchovy (nadporučík Dolenský mimo jiné navrhoval zintenzivnění stavby hřišť a atletických areálů).²¹¹

Zajímavé jsou pak návrhy pro kreslení kdy nadporučík Dolenský navrhuje praktickou výuku: „*Státní vlajky, znaky letadel s použitím zdobného písma.*“, nebo pro zpěv, kde navrhuje: „*Cvičí se pochodové písně, které lze užít v tělesné výchově (pochod zpěvem) a hymny spřátelených států...*“²¹²

Za zajímavý návrh nadporučíka Dolenského, co se týká témat vhodných k výuce v rámci osnov se pak týká předmětu „*Chlapecké ruční práce*“, kdy nadporučík Dolenský navrhoval vyučovat a vyrábět:²¹³

“*Modely letadel, vázání uzlů, modely zákopů v písku, na plastickém stole náznak posice, husitské zbraně (koncentrace s dějepisnou látkou, překážky pro tělesnou výchovu, signalizační praporky a p.*“²¹⁴

²⁰⁹ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1932, 12 (5), s. 1.

²¹⁰ Tamtéž s. 1.

²¹¹ Tamtéž s.2.

²¹² Tamtéž s. 2.

²¹³ Tamtéž s. 2.

²¹⁴ Tamtéž s. 2.

Co se týká předmětu jazyk vyučovací, tak zde nadporučík Dolenský hlavně u vyšších ročníků škol doporučuje domácí četbu, a to hlavně knih od legionářských spisovatelů Medka, Kopty nebo Langerera s tím, že doporučuje i četbu Jiráska anebo i Elišky Krásnohorské. U nižších ročníků pak navrhuje výuku Sládkovy básně Bílá hora a doporučuje výuku Medkovy básně Přísaha. Do určité míry by se dalo usuzovat, že nadporučík Dolenský inklinoval spíše k Nezávislé jednotě čs. legionářů podle toho, jak hodně propagoval dílo t.č. již generála Rudolfa Medka nebo Josefa Kopty. Nicméně je nutné upozornit na to, že Medkova a Koptova díla byla mládeži velmi oblíbená, a i dnes jde o celkem čtivou literaturu. Navíc nadporučík Dolenský doporučoval k domácí četbě i další legionářské autory jako t.č. pplk. Františka Langerera případně dnes již skoro zapomenutého legionářského spisovatele Václava Valentu – Alfu.²¹⁵

Obecně tedy lze konstatovat, že důstojníkům československé armády během první republiky rozhodně nechyběl zájem na tom, aby i mládež byla, nutno však podotknout, že na rozdíl od pozdějšího pojetí branné výchovy v dobách komunismu, v branné výchově vzdělávána, a to hlavně v duchu Komenského přístupu škola hrou. Tento prvorepublikový nenásilný a hravý způsob branné výchovy, by se dal pak podle mého názoru s určitými úpravami pro dnešní druhy válčení jistě vyučovat i dnes. Tudíž opět lze říci, že DL jsou některými svými články a návrhy aktuální i dnes.

Nicméně je samozřejmě nutné upozornit na skutečnost, že jakousi neformální brannou výchovu SČD ale i například Sokol, Orel, DTJ nebo Národní garda či střelecké spolky nebo Československá obec legionářská (dále jen jako ČSOL)²¹⁶ provozovaly v různé intenzitě de facto po celé období první republiky.²¹⁷ Přičemž podle mého názoru do určité míry byl velký zájem mládeže o tuto až do let 1937/38 neformální brannou výchovu, způsoben vzhližením mladé generace k legionářům jakožto ke svému vzoru.

Samotná organizace ať už té neformální či formální branné výchovy byla v SČD organizována vždy na bázi spolupráce s výše uvedenými organizacemi a za kooperace Svazu československý rotmistrů (dále jen jako SČR) a Svazem československých záložníků (dále jen jako SČZ). Již od roku 1926 pak MNO poskytl pro tyto účely starší zbraně, přičemž mezi roky

²¹⁵ Tamtéž, s. 1-2.

²¹⁶ Tomáš JIRÁNEK. Šéf štábu Obrany Národa: Neklidný život divizního generála Čeňka Kudláčka, Praha Academia, 2015, s. 195.

²¹⁷ VHÚ Příslušníci Národní gardy vzdávají čest státní hymně <http://www.vhu.cz/exhibit/prislusnici-narodni-gardy-vzdavaji-cest-statni-hymne/> [07.06.2022]

1930-1935 došlo k vytvoření jednotné organizace Národní garda, respektive Národní střelecké gardy. Nicméně i nadále se branná výchova prováděla i v jiných spolcích.²¹⁸

Nyní ještě pár slov k samotné vydavatelské činnosti SČD. SČD vydával již od roku 1921 vlastní periodikum, takzvané Důstojnické Listy²¹⁹, které jsou i tématem této práce. Samotné Důstojnické Listy rozeberu v následující části práce, tudíž zde se chci zaměřit na vydavatelskou činnost SČD v oblasti odborné literatury a beletrie. Vydavatelská činnost Svazu Československého Důstojnictva během první republiky byla totiž více než usilovná.

Pokud budeme vycházet jen z informací získaných z Databáze Národní knihovny ČR, tak mezi lety 1920-1938 vydal Svaz čs. důstojnictva několik desítek knih. Jeden příklad za všechny, kromě ročenek (záležitost 30. let) pobočky SČD ve Velké Praze například SČD vydal i Obrana státu od tehdejšího velmi ceněného teoretika vojenství a později nechvalně proslulého kolaboranta Emanuela Moravce, který byl době první republiky nesmírně aktivní, co se týká psaní odborných publikací na téma vojenství.²²⁰

K samotnému Moravcovi se v rámci této práce vrátím v pasáži věnující se přímo Důstojnickým Listům, respektive v pasáži pojednávající o známých autorech publikujících v Důstojnických Listech. Mimo odborných knih pak SČD vydával i různé deníkové zápisky československých legionářů a podobně.

Budu-li v rámci této publikační činnosti SČD konkrétnější, tak mohu uvést kromě výše uvedené Obrany státu od Emanuela Moravce ještě například Moravcovi SČD vydal publikaci Vojenské články Sibiř 1918-19. Což byly v podstatě Moravcovy sebrané spisy z jeho legionářského období, které původně Moravec publikoval již od 19. září 1918 v legionářské časopisu Československý voják.²²¹

Další zajímavou odbornou knihou publikovanou SČD je například Branná politika a demokracie od divizního generála Silvestra Bláhy (tě. přednosta vojenské kanceláře prezidenta

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Důstojnické listy – čtrnáctidenník (ve skutečnosti vyjma první několika málo čísel vycházel jako týdeník) Svazu československého důstojnictva, Svaz československého důstojnictva Praha 1921-1939.

²²⁰ Obrana státu, Emanuel MORAVEC, Svaz československého důstojnictva, Praha 1937.

²²¹ Databáze NK, Emanuel MORAVEC Články vojenské: (Sibiř, 1918-1919), Svaz československého důstojnictva, Praha 1922

https://aleph.nkp.cz/F/A368B89N57DJYXQC5FQ28XP38FEQRP5J3DJISSXNMUYT323X1R-63314?func=full-set-set&set_number=273188&set_entry=000114&format=999 [10.06.2022]

republiky) z roku 1933 (I. vydání), která obsahuje předmluvu tehdejšího ministra národní obrany Bohumíra Bradáče (zemřel v říjnu 1935, demisi podal v květnu 1935).²²²

Zajímavé byla také snaha vydávat výchovná díla, jako příklad uvádím beletristickou knihu Žena samaritánkou od vojenského zubaře Zdeňka Přibíka²²³ (pozor neplést s pseudonymem také vojáka a spisovatele Josefa Kopáčka), sám Zdeněk Přibík využíval občas pseudonym Zdeněk Přibyslav, která vyšla v roce 1937.²²⁴

Zajímavou knihu je pak taktéž publikace Skauting brannou výchovou mládeže²²⁵, kterou nenapsal nikdo jiný, než zakladatel skautingu v Českých zemích Antonín František „Benjamin“ Svojsík. Tato publikace vyšla v roce 1936 a Svojsík jí napsal ve spolupráci se svým generačním vrstevníkem a rodinným přítelem a taktéž přední osobností československého skautingu Janem „Mangidon“ Novákem.²²⁶ Tato publikace si kladla za cíl řešit možnosti branné výchovy a osobně se domnívám, že by byla použitelná i dnes, kdy je problematika o obnovení branné výchovy opět aktuální.

Samostatnou kapitolou pak jsou různé brožury nebo přepsané přednášky či projevy. Z brožur podle mě stojí za zmínku Bakteriologická válka od profesora Jana Kabelíka z roku 1936. Zde je nutné upozornit na to, že se jedná o jednu z mála podobných prací, a to i v rámci tehdejší Evropy ne-li světa. Přičemž profesor Jan Kabelík byl de facto zakladatelem československé mikrobiologie a po druhé světové válce stál u zrodu lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.²²⁷

Z přepsaných projevů považuji za zajímavou publikaci „Armáda, brannost národa a obrana státu: projevy prezidenta dr. Edvarda Beneše: z projevů od 18.XII.1935-2.VII.1937“,

²²² Databáze NK, Silvestr BLÁHA, Branná politika a demokracie, Svaz československého důstojnictva, Praha 1933. https://aleph.nkp.cz/F/A368B89N57DJYXQC5FQ28XP38FEQRP5J3DJSSXNMUYT323X1R-52601?func=full-set-set&set_number=273188&set_entry=000023&format=999 [10.06.2022]

²²³ Databáze NK, Zdeněk PŘIBÍK, Žena samaritánkou, Svaz československého důstojnictva, Praha 1937. https://aleph.nkp.cz/F/FCBJQU6JSLKQHYKJ7EVL2SSLX51F72RH2QYJXXF2VCATU22FFR-26282?func=full-set-set&set_number=277076&set_entry=000047&format=999 [10.06.2022]

²²⁴ Památník Národního písemnictví https://arl.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/arl-pnp/cs/detail-pnp_us_auth-0085967-Pribik-Zdenek-V-18921977/ [10.06.2022]

²²⁵ Databáze NK, Antonín Benjamin Svojsík a Jan Mangion Novák, Skauting brannou výchovou mládeže, Svaz československého důstojnictva, Praha 1936. https://aleph.nkp.cz/F/DERF7XNQLX9VJF1B9G696AQNT893TEC5RB6VKKJ2B8KK1URQKF-56858?func=find-b&find_code=WRD&x=0&y=0&request=skauting+brannou+v%C3%BDchovou&filter_code_1=WTP&filter_request_1=&filter_code_2=WLN&adjacent=N

²²⁶ Jan „Mangidon“ Novák https://www.thewoodcraft.org/wiki/index.php/Jan_Nov%C3%A1k_-_Mangidon [10.06.2020]

²²⁷ Jan KABELÍK <https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/pred-130-lety-se-narodil-jan-kabelik-prvni-profesor-mikrobiologie-v-ceskych-zemich/> [10.06.2022]

kteřá vyšla ještě v roce 1937 a byla sestavena vojenskou kanceláří prezidenta republiky. Tudíž ač je jako autor uváděn prezident Edvard Beneš, tak knihu sestavil zřejmě divisní generál Silvestr Bláha se svými zaměstnanci. Tato kniha byla vytisknuta podobně jako některé další knihy SČD v tiskárně Orbis a částečně i vyšla v nakladatelství Orbis.²²⁸

V rámci přepsaných přednášek, respektive edice Přednášky, za zajímavou možné považovat Sociální předpoklady úspěšné obrany státu od Jaromíra Nečase.²²⁹ Zde považuji za vhodné upozornit na to, že se jedná o odborně kvalitní záležitost, jelikož jí napsal Ing. Jaromír Nečas, který byl ministrem sociální péče v několika prvorepublikových vládách (Malypetr 3., Hodža 1.,2.,3.), dále byl i mezi lety 1924-1939 poslancem za sociální demokraty a během druhé světové války působil i v rámci exilové vlády.²³⁰

Lze tedy konstatovat, že publikační činnost SČD byla velmi různorodá a bohatá. Celková statistika z Databáze NK hovoří o 123 publikacích. Nicméně zde chci upozornit na fakt, že Databáze NK, či přesně Česká národní bibliografie má poněkud omezené filtrační možnosti, tudíž v tomto seznamu jsou započítána jednotlivá vydání a podobně.

Nicméně i tak lze hovořit o vyšších 10tkách publikací, což je celkem vysoké číslo na takovou instituci, jakou SČD byl.²³¹

Pokud bych měl ve stručnosti shrnout vlastními slovy základní funkce a poslání SČD v rámci čs. armády, respektive jejího důstojnického sboru v době první republiky, tak se jednalo o stavovskou instituci, respektive celonárodní spolek, sdružující důstojníky československé armády (ale i četnictva) a ač se jednalo o dle stanov apolitickou instituci, tak i přesto její vliv byl nezanedbatelný.

Každopádně i přes strohost pramenu a velmi okrajových zmínek, lze po prostudování toho, co je momentálně k dispozici k bádání, lze konstatovat, že je možné učinit si alespoň základní představu o SČD, základních funkcích SČD a jeho vlivu.

²²⁸ Databáze NK, Armáda, brannost národa a obrana státu: projevy presidenta dr. Edvarda Beneše : z projevů od 18.XII.1935-2.VII.1937, Svaz československého důstojnictva, Praha 1937.

https://aleph.nkp.cz/F/M1ERVR2CBUFK9GFI1S7HUNH8G7LN9Q5H7GF4EV44X2RDPFA349-07947?func=full-set-set&set_number=280308&set_entry=000006&format=999 [10.06.2022]

²²⁹ Databáze NK, Jaromír NEČAS Sociální předpoklady úspěšné obrany státu, Svaz československého důstojnictva, Praha 1936.

https://aleph.nkp.cz/F/M1ERVR2CBUFK9GFI1S7HUNH8G7LN9Q5H7GF4EV44X2RDPFA349-12623?func=full-set-set&set_number=281121&set_entry=000010&format=999 [10.06.2022]

²³⁰ Vláda. cz Ing. Jaromír Nečas <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1939-1945-protectorat-cechy-a-morava/jana-sramek-1/jaromir-necas-45191/> [14.06.2022]

²³¹ Databáze NK https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-a&local_base=CNB [14.06.2022]

4. Výběr článků a někteří zajímaví autoři publikující v Důstojnických Listech

Kýženým tématem této práce jsou Důstojnické Listy. Které jsou obsahem zajímavým zdrojem informací o fungování SČD a obecně o fungování československé armády. Bezespory z nich vyčíst i mnoho úvah o vojenství. V těchto úvahách hrají hlavní prim odborné statě o vojenství od Emanuela Moravce, který je sice znám hlavně jako symbol kolaborace během protektorátu, a tedy jako symbol nejvyšší zrady, nicméně v době prvorepublikové byl Emanuel Moravec nadějným vyšším důstojníkem, který byl považován ze vysokého odborníka na vojenskou teorii, a tedy na teorie o vojenství. Moravec nicméně nepublikoval jen o vojenství. Psal totiž například i recenze beletristické literatury. A tyto recenze se objevily taktéž v DL.

Vzhledem k nedostatečné pramenné základně se však u DL projevuje jeden významný nešvar. Většina článků DL je často psána pod pseudonymem (většinou pak jde jen o iniciály) a tudíž velmi často nelze zjistit autora. Některé články pak nejsou podepsány vůbec.

Což považuji za velmi problematické. Obojí výše uvedené pak brání snahám, sestavit případný seznam členů SČD, který vzhledem k chudé pramenné základně neexistuje. I když dal by se aktuálně sestavit pro odbočku SČD v Kutné Hoře. A to konkrétně v momentě, pokud by se udělal detailní výzkum účetnictví, ze kterého lze vyčíst kdo zaplatil/nezaplatilo členský příspěvek, ten byl ročně v rámci jednotek maximálně desítek československých korun a pojil se často i s odběrem DL.

DL původně (v roce 1921) vycházely jako čtrnáctideník, což se však změnilo v roce 1922 kdy se ze čtrnáctideníku stal týdeník. Tedy v roce 1921. Konec DL nastal v březnu 1939, kdy jsou zrušeny a v červenci téhož roku jsou nahrazeny periodikem Zprávy Podpůrného svazu bývalých českých důstojníků. Tyto Zprávy vycházely snad až do konce války, nicméně v digitální studovně MO jsou poslední čísla pouze z roku 1940 a tak lze jejich pozdější edici lze odvozovat pouze na základě inzerátů o prodeji těchto tiskovin na dnešních bazarových portálech. Nicméně cílem této práce není protektorátní doba ani rok 1939, tudíž výše uvedené protektorátní skutečnosti uvádím pouze pro zajímavost, která by jistě mohla posloužit jako inspirace pro odbornou práci.

Struktura DL byla pak takováto:

Titulní List – nejdůležitější informace a zprávy. Zároveň obsahoval kontaktní údaje na redakci SČD. Pokud bylo výročí narozenin TGM, nebo výročí jakékoliv bitvy československých legií, tak bylo obsahem úvodního listu DL gratulační nebo vzpomínkové okénko. Přičemž obzvláště, pokud vyšlo ono číslo do období narozenin TGM bylo z průměrně 8 stran rozšířeno až na třeba 16 (číslo z 8. března 1930) ²³²

2-3 strana – většinou rubrika Pod čarou, která se věnovala různým tématům. Často odkazovala na různá významnější výročí a občas také odkazovala na některé zajímavé publikace

3-4 strana pak většinou pojednávala o činnosti odboček SČD

5-6 zahraničí, recenze, různé většinou jako různé z týdne

7. Sportovní výsledky (většinou vojenské sporty – parkour, šerm apod.)

8. Inzerce, reklamy

Delší dobu jsem přemýšlel, jaké úryvky článků v této kapitole použiji, a nakonec jsem se rozhodl že si vyberu Nakonec jsem se rozhodl, že použiji recenzi na knihy Cesta zpátky (E. M. Remarque), kterou napsal do DL v srpnu 1931 tehdejší podplukovník g. š. Emanuel Moravec. Vybral jsem si tento článek proto, že ukazuje Moravcovu erudovanost a talent i v oblasti literární kritiky a obecně na jeho znalosti tehdejší nejnovější literatury. Zároveň vzhledem k tomu, co se později v období protektorátu z Emanuela Moravce stalo za bestii, tedy přesně za symbol kolaborace, je tento článek poněkud zarážející, když si představíme jak tento bezesporu talentovaný a sečtělý vojenský odborník mohl později oddaně sloužit nacistickému režimu. Je i celkem paradoxní, že se zde Moravec pozastavuje nad myšlenkovými pochody hlavního hrdiny tohoto díla a nad problematikou zrady. Kterou sám Moravec o ani ne 8 let později sám učinil.

Úryvek z článku „*Nový Remarque*“ od t. č. pplk. g. š. Emanuela Moravce publikovaného v Důstojnických Listech

²³² Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1930, 10 (10), s. 1-16.

Nový Remarque.

„Výstřednost, které se lidé lekají, může být stejně dobře revoluční jako zpátečnická. Obě mají společnou nenávist k nynějším poměrům, k dnešní společnosti a jejím normám. Pro výstředníky zpátečnické je dnešní stav znesvěcením starých řádů a pro výstředníky revoluční nepotřebnou veteší. Remarqueova kniha Na západní frontě klid« patří do výstředností revolučních. Opěvuje těžká zklamání, která připravila válečným pokolením doba. U Remarqueea jde o zklamání romantického holobrádka, nedostudovaného inteligenta, který se rozběhl do války oslněn třpytivými hesly. Do války, která měla nasytit těžkými dojmy hladovou dětskou dušičku a která měla dovolit beztravné protažení končetin, krátících se řadu let v školních škamnách»²³³

Moravcova recenze Remarqueova díla je pro zkoumání osoby Emanuela Moravce zajímavá. Lze z ní vyčíst Moravcovu sečtělou a zájem o literaturu a bezesporu se Moravec i přes svou v té době počínající náklonost k totalitním režimům – konkrétně k italskému fašismu a osobě Benita Mussoliniho -,²³⁴ k Remarqueovi a jeho dílu staví vesměs kladně a má pro něj pochopení. Což v té době nebylo zcela obvyklé a Remarque byl svými díly týkající se první světové války a poválečné deziluze hodně lidmi chápán jako pacifista nebo jako naopak spisovatel vyžívající se ve válečném běsnění, přičemž reálně Remarque sice byl více pacifistou než válečníkem, ale své dílo napsal bez jakéhokoliv pozlátka nebo jakékoliv snahy o zlehčování.

Paradoxní situaci, která ale vystihuje přístup některých států v tehdejší době k Remarqueově dílu je například skutečnost, že první zfilmování Na západní frontě klid z roku 1929 bylo postupně v Německu zakázáno jako protiněmecké a v Polsku naopak jako proněmecké.

Pokud bych se měl pokusit nastínit pohled na psychologickou válečnou prózu v rámci DL je zde částečně jeden problém. Který tkví hlavně v tom, že téměř všechny články týkající se tohoto druhu prózy, publikoval v DL právě jen Emanuel Moravec, který navíc hojně psal o tom, že české literatuře vojenského tématu chybí někdo jako Erich Marie Remarque.

²³³ Pplk. g. š. Emanuel MORAVEC Nový Remarque, Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1931, 11 (312), s. 1-2.

²³⁴ Josef VAŠÍČEK, Bakalářská práce: Emanuel Moravec v kontextu dobové vojenské teorie, vedoucí práce prof. Ivan ŠEDIVÝ, FF UK, PRAHA 2017, s. 41.

Nebo někdo jako Dostojevskij a že obecně tu chybí jakákoliv snaha o psaní psychologicko-válečné literatury.²³⁵ Přičemž minimálně jeden z těchto článků, publikoval Emanuel Moravec zřejmě pod přezdívkou emmo.²³⁶

Zde však s Emanuelem Moravcem nutno částečně nesouhlasit, jelikož mnoho legionářských autorů té doby také psalo díla, která byla nejen válečná, ale z části i psychologicky laděná (například Josef Kopta – Hlídač č. 47 a další práce, Rudolf Medek a jiní). Možná se zde nabízí svým způsobem úvaha, zdali Emanuel Moravec svým způsobem nezkoušel hanobit některé tehdejší legionářské autory. Obzvláště ty z toho pravého spektra (Medek, Kopta), které Emanuelu Moravcovi příliš neimponovalo.

Jeden z mála Emanuelem Moravcem nepsaných článků lomeno recenzí k Remarqueovi a obecně jakékoliv psychologicko-válečné tvorbě je článek od t.č. pplk. Letectva Jaroslava Plasse,²³⁷ který recenzuje a porovnává Remarqueův *Na Západní frontě klid* a Johanssenův *Čtyři od pěchoty*, s tím že tato komparace je příliš obsáhlá, a navíc se po několika odstavcích strhne v jakousi snahu o politickou agitaci, a to pravděpodobně ve prospěch Československa.²³⁸ Tudíž výše uvedený úryvek recenze od Emanuela Moravce jsem zvolil spíše jako zajímavost s tím, že je k pozdějším vývoji osobnosti Emanuela Moravce poněkud paradoxní, jak moc byl Remarqueovým obdivovatelem.

Úryvek z článku „*Zborov*“ od t.č. kpt. Františka Turka

Zborov

„U malého městečka Zborova ve vých. Haliči byla dne 2. července 1917 hrstkou československých dobrovolníků vítězně vybojována bitva, která je z nejvýznamnějších v historii našeho národa.“²³⁹

Témata pojednávající hlavně čs. legiích (obzvláště pak těch Rusku) a témata týkající se bitvy u Zborova, byla v době první republiky jakýmsi kultem a článků, fejetonů či prací, a to jak odborných, tak i neoborných, vzniklo v té době na tato témata nepřeberné množství.

²³⁵ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1931, 11 (51), s. 7.

²³⁶ Tamtéž s.7.

²³⁷ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1931, 11 (2), s. 3-4.

²³⁸ Tamtéž s. 3-4.

²³⁹ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1923, 3 (26), s. 1.

Nicméně tento úryvek jsem si zvolil právě proto, že dokáže jasně a výstižně shrnout výše uvedený kult bitvy u Zborova a kult čs. legií jakožto vzoru pro československou armádu (a nejen pro ni), a zároveň vystihuje tehdejší pohled na výše uvedené.

Úryvek z článku „O významu stálého opevnění pro náš stát“ od t. č. pplk. Rudolfa Hanáka

O významu stálého opevnění pro náš stát

„Bohatá poválečná literatura se zabývá všelikými problémy vzniklými ze světové války snažíc se co nejvíce vytěžit z nabytých zkušeností. Ponejvíce jsou to otázky, týkající se nových zbraní (samostřily, minomety, ruční garnáty, dalekonosná děla) a jejich zdokonalení, mimo to organisace jednotlivých složek armády pěchoty, letectva, jezdeckta, obrněných vozidel atd.) a z toho vyplývajícího nového způsobu boje-taktiky.

Přitom jak se mi zdá, je zanedbáván jeden důležitý obor, tj. stálé opevnění jehož význam pro vedení války nebyl dosud dosti oceněn.“²⁴⁰

Tento úryvek z poloviny 20. let je jedna z prvních snach upozornit na důležitost opevnění, které v té době Československu chybělo. Obecně lze říci, že v Důstojnických Listech se právě od poloviny 20. let dají nalézt články nebo spíše úvahy nad důležitostí opevnění, které je důležité i když nám bezprostředně nic nehrozí. Osobně se domnívám, že kdyby se braly tyto úvahy tehdy více v potaz, mohla by výstavba opevnění začít o skoro 10 let dříve a celá situace v roce 1938 se pak mohla odvíjet jiným způsobem. Viz strana 42.

²⁴⁰ Důstojnické Listy, Praha: Svaz Československého Důstojnictva, 1923, 3 (49), s. 16

ZÁVĚR

Vytváření této práce bylo vzhledem ke značné absenci písemných archivních materiálů velmi problematické. V zásadě lze říci, že z toho mála archivních materiálů lze pro tuto práci nešlo příliš mnoho použít. Nicméně je určitým plus pro případné budoucí práce, že jednak archivní fond Odbočky SČD v Kutné Hoře obsahuje jednak enormní počet materiálů účetních, ze kterých by se dala utvořit samostatná bakalářská, ne-li diplomová práce. Plus se v SOKa Kutná Hora ještě nachází archivní fond čáslavské pobočky SČD, který je z období protektorátu a ze kterého by dost pravděpodobně bylo možné taktéž nějakou jinou bakalářskou nebo diplomovou práci sestavit.

Nicméně otázka zní, kolik se toho k SČD nalézá po jiných archivech. A zde je nutné konstatovat, že bude třeba provést rozsáhlý výzkum, jelikož je vysoce pravděpodobné, že se materiály k SČD v archivech nacházejí nicméně jsou pravděpodobně uloženy v jiných, pravděpodobně nezpracovaných, fondech. Nasvědčuje tomu i tvrzení z VÚA, kde mi bylo sděleno, že ucelený fond k SČD u nich evidován není, nicméně je velmi pravděpodobně, že se materiály týkající se SČD případně DL ve VÚA nacházejí v rámci jiných fondů, které jsou přitom stále nezpracované. Nicméně je třeba pamatovat i na to, že část fondů mohla být během 70. až 80. let minulého století skartována v rámci skartace některých vojenských matrik a jiných vojenských materiálů. Já osobně se pak domnívám, že některé materiály k SČD, a tedy i k DL skončily po neobnovení SČD po druhé světové válce v rukou funkcionářů SČD a že by se tak mohly nacházet stále v soukromých rukou.

A ostatně právě díky tomu je velmi málo zmínek o SČD a DL v odborné literatuře a v rámci odborných nebo závěrečných prací.

Nicméně konstatuji, že i přes všechny výše uvedené překážky jsem mohl sestavit alespoň základní pohled na československou armádu a její důstojnický sbor mezi lety 1921-1938 pohledem Důstojnických Listů. A mohu taktéž konstatovat, že DL obsahují tolik zajímavých článků od některých významných důstojníků tehdejší čs. armády, že by mohly být dobrým podkladem i pro případné ostatní práce na podobné téma. Částečně by také mohly vnést nové úhly pohledu na některé tyto osobnosti čs. armády či na některé dějinné události, respektive na tehdejší vnímání oněch událostí. A i když se nechci příliš opakovat, tak mě osobně na základě studia DL částečně překvapila až enormní fascinace dílem E. M. Remaqua u Emanuela Moravce.

Pokud bych měl obecně shrnout všechna témata, obsažená v DL, tak ve stručnosti lze konstatovat, že Důstojnické Listy byly pro důstojníky prvorepublikové armády dnešním pohledem univerzálním periodikem. Respektive dalo se v nich najít vše od zpráv vojenského charakteru, věstníků MNO, otázky vzdělávání důstojníků i jejich dětí, politické otázky, projevy politiků a vojenských funkcionářů, vše k organizaci Svazu Československého důstojnictva přes různá blahopřání různým významným osobnostem, až k literárním a filmovým recenzím a k inzerci. Klíčovým posláním DL bylo tedy informovat důstojníky čs. armády o všem, co se během týdne událo, a především co se týkalo vojenských záležitostí. Případně informovat i o akcích minulých anebo budoucích. S tím, že DL také důstojníkům byly svými články ohledně například problematiky sociální či školní velmi informativně nápomocny. Samotný Svaz čs. důstojnictva pak pro čs. důstojníky dělal maximum co se týká domáhání se důstojnických práv.

Samotný pohled DL na čs. armádu a její důstojnický sbor pak lze bezesporu považovat za výhradně kladný se snahami o maximální možnou nápomocnost pro všechny důstojníky tehdejší čs. armády. A to i pro ty, kteří nebyli organizováni v SČD. Samozřejmý je pak vlastenecký náhled na čs. armádu a její důstojnický sbor. Rozhodně se tedy nedá hovořit o DL jako o nějakém „bulvárním plátku“.

Nicméně DL i přes to občas otiskly informace k některým dobovým aférám, které jsou dnes třeba již neznámé a jistě by stály za samostatný výzkum, v rámci například diplomové práce.

V rámci závěru mojí bakalářské práce proto uvádím úryvek ze zprávy, která v DL informovala o jistém tehdejší skandálu, nicméně vzhledem k erudovanosti autora tohoto článku nejde rozhodně o snahu vzbudit ve čtenářích senzaci. Přičemž doufám, že někomu moje bakalářská práce bude jednou třeba nápomocna v jeho bádání, které by mohlo být právě k dnes již málo známým aférám v československé armádě v době první republiky. Přičemž nutno zmínit, že v DL se nachází článků k takovým dnes zapomenutým aférám relativně velký počet a zcela určitě by na základě toho šla sestavit nějaká bakalářská či diplomová práce. Nicméně jsem rád, že se mohu prohlásit za prvního, kdo v podstatě objevil Důstojnické Listy jakožto zajímavý dobový zdroj informací, názorů a zpráv.

Brněnská vyzvědačská aféra

„K nedávné aféře, kdy při manévrech záložní pilot německé národnosti potřeštěný protistátní propagandou, odletěl z Chebu i s letadlem do Saska, přidružil se nový skandál důstojnická špionáž ve prospěch Maďarska v Brně. Co tyto řádky ještě píše, nejsou výsledky trestního řízení známy, z úřední zprávy tiskové kanceláře je však jisto, že špionáž byla prováděna pro Maďarsko, že pachatelé peníze mezi sebe rozdělovali a že hlavním z nich je poručík naší armády Nowakowski osobní pobočník zemského vojenského velitele v Brně. Při skandálech většího rázu, jimiž trpí čest celého stavu, je nejlépe zachovati klid a koukat se na celou věc chladně a logicky zkoumavě. Avšak v daném případě, kdy jde o padoušský zločin čs. důstojníka, učinit tak nelze.“²⁴¹

Celý obsáhlý článek sepsal a publikoval v rubrice „Pod čarou“ v rámci DL v říjnu 1922 již v této práci uvedený t.č. pplk. Miloš Žák, který v té době studoval v Paříži. Nicméně pro závěr této práce a pro závěr toho, jak se DL a obecně SČD stavěly k důstojnickému sboru čs. armády, respektive jako byl tehdejší stav i DL a SČD chápán, uvádím frázi pana t.č. pplk. Miloše Žáka nacházející se v tomto jeho článku článku o něco níže:

„Naše důstojnictvo si však přeje, aby mělo nejen sympatie národa, ale aby bylo pokládáno i za jeho platnou složku. Každý náš důstojník musí býti spolu stvořitelem.“²⁴²

²⁴¹ Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1922, 2 (1), s. 4.

²⁴² Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha 1922, 2 (1), s. 4.

4. Prameny a odborná literatura:

4.1. Odborná literatura

BYSTROV Vladimír. Osud generála: Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského, Academia, Praha 2007.

FIDLER Jiří, Generálové legionáři, Brno 1999.

JANÁK Jan, Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu II. Díl oddíl 1918-1945, Praha 1967

JIRÁNEK Tomáš. Šéf štábu Obrany Národa: Neklidný život divizního generála Čenka Kudláčka, Praha Academia, 2015.

KALHOUS Rudolf Pplk. g. š. v. v., Budování armády, Praha: Mellantrich, 1935.

Kol. autorů, Státní politika vůči německé menšině v období konsolidace politické moci v Československu v letech 1918-1920, HÚ AVČR, Praha 2002

Kol. autorů, Vojenské dějiny Československa, III. díl, Praha 1987.

KOPIKA Jiří, Boj o pohraničí, Kadaň 2013.

MICHL Jan, Legionáři a Československo, Praha.

NOLČ Jiří, Československá armáda za první republiky, Computer press a.s., Brno 2007.

STRAKA Karel – Tomáš KYKAL, Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918-1932, Praha 2013.

STRAKA Karel, Československá armáda, Pilíř obrany státu z let 1932-1939, Ministerstvo obrany ČR, Praha 2007.

4.2. Periodika

Důstojnické Listy, Svaz čs. důstojnicta, ročníky 1-19.

Historie a Vojenství, VHÚ, Praha, Ročník 41.

Ivan ŠEDIVÝ, Legionáři a Československá armáda, sborník České země a Československo v Evropě 19. a 20. století, Praha 1997, s. 209-230.

Legionářský směr, Československá obec legionářská, Praha, Ročník 1

Tomáš JIRÁNEK, Střední vojenské školství v Československu po roce 1948, Praha: Historica Scholastica, 2015, 1 (2), s. 3-5.

4.2.1. Zvláštní oddíl periodik

Důstojnické Listy, Svaz Československého Důstojnictva, Praha.

Ročenky SČD Velké Prahy z let 1930-1938/9, VÚA Praha

4.3. Webové stránky hlavní

Webové stránky NK ČNB (www.aleph.nkp.cz)

Webové stránky pro přehled Sb. z. a n. (www.aspi.cz)

Webové stránky VHÚ (www.vhu.cz)

4.3.1. Ostatní webové stránky

www.1-prapor-sos.wz.cz

www.archiv.hn.cz

www.archiweb.cz

www.armadninoviny.cz

www.aviationart.cz

www.britannica.com

www.csol.cz

www.czdefence.cz

www.fronta.cz

www.google.com

www.idnes.cz

www.mapa.opevneni.cz

www.thewoodcraft.org

www.utocnavozba.wz.cz

www.valka.cz

www.vlada.cz

www.zurnal.upol.cz

4.4. Zdroje pro obrazové přílohy

www.digitalniknihovna.cz

5. Obrazové přílohy

²⁴³ Vlevo vpředu prezident Československa Tomáš Garrigue Masaryk. Před ním zleva generál Maurice César Joseph Pellé, generál Eugène Desiré Antoine Mittelhausser, plukovník Josef Šnejdárek, podplukovník Louis-Eugène Faucher a podplukovník Julien Victor Armand Vercingétorix Flipo během slavnostního předání Československého Válečného kříže 1914-1918, Praha 14. července 1919.

²⁴³ VHÚ francouzská vojenská mise <http://www.vhu.cz/francouzska-vojenska-mise-v-ceskoslovensku-1919-1938/> [14.06.2022]

ROCNIK I.
Vychází 1. a 15. každého měsíce.
Předplatné celoroční Kč ---
Předplatné měsíční Kč ---
Číslo jednorázové v prodejí Kč ---

Čtrnáctidenník Svazu československého důstojnictva

ČÍSLO 1.
Redakce a administrace:
Praha III., Újezd č. 20.
Číslo telefonní: 7184

V PRAZE, dne 23. ledna 1921.

HH-26
KOB

Československému důstojnictvu!

Podpsaný ústřední výbor vysílá v řady československého důstojnictva novou posilu jeho stavovských zájmů, čtrnáctidenník „Důstojnické listy“, mající za úkol ukončiti periodu desorganisaace mezi námi, vymýtití netečnost a lhostejnost ku společné práci, neboť dnešní doba velkých činů jednotlivce přehlíží, ano i drtí, a bere v ohled jen pevně organisované celky.

Účel našeho sdružení je tak vážný, mnohostranný a veliký, že dosáhnouti ho můžeme jen chťením, snahou a prací všech nás ve společné stavovské organisaci, neboť jen v jednotě je síla. Jasnost vnitřních poměrů mezi důstojníky a konsolidovanost Svazu umlčí poslední hlasy pochybovačů, že Svaz nemá života schopen. Všichni ti, kdož nepřistoupí ku Svazu, kdož zrazují od účastenství, ano i ti, kdož přestupují solidaritu Svazovou a bratrství, nechápuo životních zájmů důstojnictva a činí svým jednáním svému stavu nedozírnou škodu. Všichni ti jsou již ve svých názorech dobou překonáni, ti patrně neznají úkolů demokratické armády, oni patrně neví, jaký je typ moderního důstojníka, jakým novým duchem musí býti náš stav proniknut a jak vysoko je třeba československému důstojníku intelektuelně a morálně státi, aby byl na výši doby, aby byl vzorem ostatním občanům, a aby jeho obzor sahál za hranice našeho státu.

Účel Svazu československého důstojnictva nebude vyplněn povrchním pěstováním jednotného bratrského a demokratického ducha v našem sboru, vyvíjením činnosti vzdělavací a výchovné hájením zájmů hospodářských a sociálních čl. důstojníků a pěstováním činnosti representační, nýbrž náš Svaz klade na své členy požadavky vyšší — chce, abychom překonali v armádě militarismus, sloužící dříve jen dynastií a její zájmům, a abychom pravým pochopením české ideje vytvořili zdravou armádu myslících vojáků a důstojníků na podkladě mravní disciplíny, abychom v naše řady vnesli pravou rovnost, bratrství a pravou svobodu a tím vojenskou správu plně odrakouštili.

Bratrstvím rozřeší se okamžitě problém poměru důstojníků vyšších k nižším, důstojníků k důstojníkům vůbec, a příkaz mravního lidského zákona učiní konec problému postavení a poměru důstojníků k mužstvu.

Demokratismem dosáhne se zániku vojenského byrokratismu, demokratismem vychová pravým směrem důstojníka a jeho dorost v duchu národně vojenském a posílí státní myšlenku v duchu republikánském.

Z toho je patrné, že nemůže Svaz zůstatí při vyřešení problémů materiálních, při hmotných a existenčních zájmech důstojníků, jejich rodin a pensistů, při vyjasnění otázek poměru důstojnictva zahraničního a domácího, ale že musí členstvo míti i pásky ideové a že se jimi musí pilně zabývatí. Důstojníky chceme býti schopnostmi, vyspělostí ducha, a proto nutno naši kulturní úroveň neustále zvyšovatí; tak můžeme potom nižší k sobě vyzdvihnoutí.

Zavrhujeme vnitřní boje, nesváry, podřizujeme vše zájmům celku, jdouce cestou sebekázně v pevně organisaci v přesvědčení, že dosáhneme konečného ideálu všech důstojníků: „Pro vlast a za vlast!“ společnou, intenzivní a sebevědomou prací, prací a zase jen prací.

Tisk náš buď pracovníkem nejúčinnějším, budícím všude zájem o naši věc a propagujícím myšlenky a ideje Svazu. Používejte ho s takovým pochopením pro věc, v jakém Vám jej všem podáváme.

Ústřední výbor Svazu československého důstojnictva.

244 Úvodní strana 1. čísla Důstojnických Listů z 23. ledna 1921

244 Digitální knihovna MO <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:a118e62a-6cf2-4cf4-b250-4864bbf02e1c?page=uuid:3f3f8e2e-5a51-11e7-a8ab-005056b73ae5> [14.06.2022]

245 Titulní strana důstojnických Listů z 8. ledna 1926 informujícího o jmenování tč. generála IV. hodností třídy Jana Syrového do funkce náčelníka hlavního štábu československé branné moci. Jan Syrový byl prvním Čechoslovákem jmenovaným do tohoto postu na kterém vystřídal francouzského generála IV. hodnostní třídy Eugena Mittelhaussera.

245 Digitální studovna MO <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:004ccc93-ba52-4f4b-a6f0-e71073c061a6?page=uuid:13c39b7d-5a71-11e7-90e7-005056b73ae5> [14.06.2022]

DŮSTOJNICKÉ LISTY

Ročník XII.

TYDENÍK SVAZU ČESKOSLOVENSKÉHO DŮSTOJNICTVA

Číslo III.

Vychází každý týden.

Průběh letopisu uveřejněn v Kč příloze 12 Kč. Ročník 12 Kč, do 10 Kč, ročník 12 Kč, letopisná příloha 10 Kč.

PRAHA, 1. března 1932.

Vychází se schůzkou.

Právo II. úst. Půjč. úřadovním, oběžným listem, list. 140-150, 140-150. Inzerční ústředí: ul. Na Příkopě 1. Číslo 140-150, 140-150.

President o obraně státu.

T. Mlýna odstavíme si, zanecháme armádu republiky, vyvoláme válku, kterou má, kterou budeme rozporovat na veřejné scéně, která měla zůstávat v rukou a která je takto ve svých rukou. Ty věci odstavíme je to předložit armádě, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády. President republiky je armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády. President republiky je armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády.

... vize, není ani epizoda, třeba je to. Očekává se, že v blízké době bude armáda v rukou armády, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády. President republiky je armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády. President republiky je armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády.

Armáda je armáda? Jediná armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády. President republiky je armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády. President republiky je armáda, která má být v rukou armády, která má být v rukou armády.

246 Titulní strana Důstojnických listů ze 3. března 1932 s článkem o TGM

ROČNÍK XV PRÁHA 16. KVĚTEN 1938 ČÍSLO 20

DŮSTOJNICKÉ LISTY

TÝDENÍK SVAZU ČESKOSLOVENSKÉHO DŮSTOJNICTVA

Tvůrce současného Polska zeměd.

— Jakkoli jsou okolnosti, kdy byl Józef Piłsudski odhalen, tak se nyní jeho duchovní dědictví stává součástí současného Polska. Můžeme říci, že v současnosti je to právě on, kdo je tvůrcem současného Polska zeměd. —

Obsah:

První část: Dr. J. Piłsudski (Józef Piłsudski) — 225. Druhá část: Válka duch Německa — 247. Třetí část: Válka duch Německa — 247. Čtvrtá část: Válka duch Německa — 247.

— Jakkoli jsou okolnosti, kdy byl Józef Piłsudski odhalen, tak se nyní jeho duchovní dědictví stává součástí současného Polska. Můžeme říci, že v současnosti je to právě on, kdo je tvůrcem současného Polska zeměd. —

— Jakkoli jsou okolnosti, kdy byl Józef Piłsudski odhalen, tak se nyní jeho duchovní dědictví stává součástí současného Polska. Můžeme říci, že v současnosti je to právě on, kdo je tvůrcem současného Polska zeměd. —

— Jakkoli jsou okolnosti, kdy byl Józef Piłsudski odhalen, tak se nyní jeho duchovní dědictví stává součástí současného Polska. Můžeme říci, že v současnosti je to právě on, kdo je tvůrcem současného Polska zeměd. —

247 Titulní strana Důstojnických Listů z 16. května 1938 s článkem pojednávajícím o smrti polského politika a maršála polské armády Józefa Piłsudského

247 Digitální knihovna MO <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:72b482ab-1aca-48a8-8efd-abe045d99899?page=uuid:fc6c7434-5bdf-11e7-9655-005056b73ae5>

DŮSTOJNICKÉ LISTY

TÝDENÍK SVAZU ČESKOSLOVENSKÉHO DŮSTOJNICTVA

Mír nebo válka? Co předcházelo mobilisaci.

Mír nebo válka? To je otázka, která se v poslední době v našich kruzích stále více objevuje. Vzhledem k tomu, že jsme se dostali do situace, kdy se zdá, že válka je nevyhnutelná, musíme se zamyslet nad příčinami, které k tomu došlo. Je to vina německé politiky, která nás vedla k této situaci, nebo je to vina našich vládních orgánů, kteří nebyli schopni zabránit tomu, aby se to stalo? Tyto otázky jsou velmi důležité a musíme se jich dotknout.

Vlastní vina je možná, ale neměli bychom zapomínat na to, že Němci byli v této věci velmi aktivní. Jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit. To nám ukazuje, že jejich politika byla velmi dobře promyšlená a cílená.

Na druhé straně musíme také přemýšlet nad tím, jak jsme se chováli. Měli bychom být více opatrnější a méně důvěřiví. Možná bychom mohli byli lépe využít své možnosti a nebyli tak snadno odvedeni. To nám ukazuje, že naše vládní orgány nebyly dostatečně připraveny na takovou situaci a musíme se naučit lépe reagovat na podobné události.

Je třeba také vzít v úvahu to, že Němci byli v této věci velmi aktivní. Jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit. To nám ukazuje, že jejich politika byla velmi dobře promyšlená a cílená.

Kancléřovo „ultimatum“

Článek zaměřený na článek v časopise „Gedanken“ z 22. září 1938.

Článek zaměřený na článek v časopise „Gedanken“ z 22. září 1938. V tomto článku se zabýváme tím, jak Němci postupovali v této věci. Je velmi důležité si uvědomit, že jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit.

Článek zaměřený na článek v časopise „Gedanken“ z 22. září 1938. V tomto článku se zabýváme tím, jak jsme se chováli. Měli bychom být více opatrnější a méně důvěřiví. Možná bychom mohli byli lépe využít své možnosti a nebyli tak snadno odvedeni. To nám ukazuje, že naše vládní orgány nebyly dostatečně připraveny na takovou situaci a musíme se naučit lépe reagovat na podobné události.

Mír nebo válka? To je otázka, která se v poslední době v našich kruzích stále více objevuje. Vzhledem k tomu, že jsme se dostali do situace, kdy se zdá, že válka je nevyhnutelná, musíme se zamyslet nad příčinami, které k tomu došlo. Je to vina německé politiky, která nás vedla k této situaci, nebo je to vina našich vládních orgánů, kteří nebyli schopni zabránit tomu, aby se to stalo? Tyto otázky jsou velmi důležité a musíme se jich dotknout.

Vlastní vina je možná, ale neměli bychom zapomínat na to, že Němci byli v této věci velmi aktivní. Jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit. To nám ukazuje, že jejich politika byla velmi dobře promyšlená a cílená.

Na druhé straně musíme také přemýšlet nad tím, jak jsme se chováli. Měli bychom být více opatrnější a méně důvěřiví. Možná bychom mohli byli lépe využít své možnosti a nebyli tak snadno odvedeni. To nám ukazuje, že naše vládní orgány nebyly dostatečně připraveny na takovou situaci a musíme se naučit lépe reagovat na podobné události.

Je třeba také vzít v úvahu to, že Němci byli v této věci velmi aktivní. Jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit. To nám ukazuje, že jejich politika byla velmi dobře promyšlená a cílená.

Mír na Slovensku

Článek zaměřený na článek v časopise „Gedanken“ z 22. září 1938. V tomto článku se zabýváme tím, jak Němci postupovali v této věci. Je velmi důležité si uvědomit, že jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit.

Mír nebo válka? To je otázka, která se v poslední době v našich kruzích stále více objevuje. Vzhledem k tomu, že jsme se dostali do situace, kdy se zdá, že válka je nevyhnutelná, musíme se zamyslet nad příčinami, které k tomu došlo. Je to vina německé politiky, která nás vedla k této situaci, nebo je to vina našich vládních orgánů, kteří nebyli schopni zabránit tomu, aby se to stalo? Tyto otázky jsou velmi důležité a musíme se jich dotknout.

Vlastní vina je možná, ale neměli bychom zapomínat na to, že Němci byli v této věci velmi aktivní. Jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit. To nám ukazuje, že jejich politika byla velmi dobře promyšlená a cílená.

Na druhé straně musíme také přemýšlet nad tím, jak jsme se chováli. Měli bychom být více opatrnější a méně důvěřiví. Možná bychom mohli byli lépe využít své možnosti a nebyli tak snadno odvedeni. To nám ukazuje, že naše vládní orgány nebyly dostatečně připraveny na takovou situaci a musíme se naučit lépe reagovat na podobné události.

Je třeba také vzít v úvahu to, že Němci byli v této věci velmi aktivní. Jejich politika byla od začátku velmi agresivní a cítili se povinni nás k tomu přinutit. Pokud bychom se zamysleli nad tím, jak Němci postupovali, zjistíme, že jejich cíle byly velmi jasné a byli připraveni je splnit. To nám ukazuje, že jejich politika byla velmi dobře promyšlená a cílená.

248 Úvodní strana Důstojnických Listů z krizového 29. září 1938.

²⁴⁹ Vlevo prezident Československa Tomáš Garrigue Masaryk. Vpravo tehdejší Zemský vojenský velitel pro Moravu t.č. divizní generál Sergej Nikolajevič Vojcechovský během závěrečných vojenských manévřů na konci srpna 1929. V prosinci téhož roku byl Vojcechovský povýšen na armádního generála.

²⁴⁹ Hospodářské noviny příloha Víkend, Chtěl zastavit Hitlera, generál, na kterého se nikdo neptá <https://vikend.hn.cz/cl-66903990-chtel-zastavit-hitlera-general-na-ktereho-se-melo-zapomenout> [14.06.2022]